

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1914.

Andra kammaren.

Nr 23.

Fredagen den 19 juni.

Kl. 10,15 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 13 innevarande juni.

§ 2.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts under punkt 44 av åttonde huvudtiteln i statsverkspropositionen gjorda framställning om inköp av visst område av ön Björkö i Mälaren;

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av nytt övningsfält för Karlskrona grenadjärregemente; och

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under punkt 11 av sjunde huvudtiteln gjorda framställning i fråga om bidrag till en internationell byrå i Bryssel för handelsstatistik.

§ 3.

Kammarens ledamöter, vilka av Kungl. Maj:t blivit kallade att denna dag kl. 10,30 f. m. infinna sig å rikssalen för att inhämta Kungl. Maj:ts svar på riksdagens skrivelse den 8 innevarande juni angående ändring i rikets grundlagar, avgingo nu till rikssalen, där jämväl första kammarens ledamöter infunno sig.

Herr statsrådet och chefen för civildepartementet von Sydow uppläste där Kungl. Maj:ts förordnande för hans excellens herr statsministern att meddela riksdagen Kungl. Maj:ts svar å riksdagens förenämnda skrivelse, varefter hans excellens herr statsministern uppläste svaret.

Härpå begåvo sig andra kammarens ledamöter ånyo till kammarens samlingsrum.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag angående det i § 2 här ovan omnämnda ärendet.

Andra kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 23. 1

§ 5.

I enlighet med därom den 16 i denna månad fattat beslut företogs nu val av sju suppleanter i särskilda utskottet nr 2.

Därvid avlämnades följande godkända valsedlar, nämligen 73 med partibeteckningen »Lantman- och borgarepartiet», 60 med partibeteckningen »Socialdemokratiska gruppen» och 52 med partibeteckningen »Liberala samlingspartiet».

De med partibeteckningen »Lantman- och borgarepartiet» utmärkta valsedlarna upptogo samtliga

såsom första namn herr *Henrikson*,
 » andra » » *Wallentin* och
 » tredje » » *Andersson* i Höckerum.

de med partibeteckningen »Socialdemokratiska gruppen» utmärkta valsedlarna upptogo samtliga

såsom första namn herr *Borg* och
 » andra » » *Törnkvist*.

De med partibeteckningen »Liberala samlingspartiet» utmärkta valsedlarna upptogo samtliga

såsom första namn herr *Olausson* och
 » andra » » *Olofsson* i Ävik.

På grund härav blev ordningen mellan namnen å de olika gruppernas valsedlar bestämd på sätt ovan angivits.

Vid härefter företagen fördelning av platserna mellan de olika grupperna tillföll dessa nedannämnda personer i följande ordning:

herr *Henrikson*,
 » *Borg*,
 » *Olausson*,
 » *Wallentin*,
 » *Törnkvist*,
 » *Olofsson* i Ävik och
 » *Andersson* i Höckerum.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag angående det i nästföregående paragraf omförmälda valet.

§ 7.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 142, angående anläggning av en statsbana från Dagarns järnvägsstation till Hultebo.

§ 8.

Herr *Ericssons* i Vallsta vid kammarens sammanträde nästlidna gårdag framställda, men då bordlagda anhållan att till herr

statsrådet och chefen för civildepartementet få framställa spörsmål angående utredning rörande alternativa förslag i fråga om ostkustbanans framdragande mellan Hudiksvall och Sundsvall, föredrogs härpå; och blev denna anhållan av kammaren bifallen.

§ 9.

Vidare föredrogs var för sig de på kammarens bord liggande motionerna; och remitterades därvid:

till särskilda utskottet nr 1 motionerna nr 221 och 222 av herr *Karlsson* i Fjäl; samt
till statsutskottet motionen nr 223, av herr *Hage*.

§ 10.

Efter härpå skedd föredragning av lagutskottets memorial, nr 5, angående remiss till annat utskott av en inom första kammaren väckt motion om ändring av 82 § sjölagen, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 11.

Till behandling förelåg nu lagutskottets utlåtande, nr 4, i anledning av verkställd granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.

Uti förevarande utlåtande anmälde utskottet, att granskningen av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning, utöver vad utlåtandet anförts beträffande två till justitieombudsmannen inkomna framställningar, avseende tillämpning av vissa bestämmelser i lagen om val till riksdagen den 26 maj 1909, icke givit utskottet anledning till särskild erinran eller anmärkning.

Vid utlåtandet funnos emellertid fogade reservationer av:

herrar *Lindhagen* och *Persson* i Norrköping i fråga om vad utskottet anfört beträffande ovanberörda två till justitieombudsmannen inkomna framställningar;

herrar *Schotte* och *Olsson* i See; samt

herrar *Lindhagen* och *Persson* i Norrköping, vilka gjort vissa uttalanden rörande tre av justitieombudsmannen handlagda i reservationen omförmälda ärenden.

Utskottets anmälan föredrogs, varefter ordet erhöles av

Herr *Lindhagen*, som yttrade: Vid förevarande betänkande äro fogade bl. a. två reservationer av herr *Persson* i Norrköping och mig. Den första avser den erinran, som lagutskottet gjort därom, att röstlängd vid val till riksdagens andra kammare bör även vid andra tider än under granskningstiden vara tillgänglig för vem som helst. Det har visat sig, att författningarna hava missuppfattats i detta avseende, och därför har lagutskottet ansett, att en änd-

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.
(Forts.)

ring bör äga rum. Men nu fann man i lagutskottet, att utskottet saknade befogenhet att upptaga saken, därför att ändringar i vallagen skola behandlas av konstitutionsutskottet. Då väckte jag den frågan inom lagutskottet, huruvida icke utskottet skulle kunna underrätta konstitutionsutskottet om vad sålunda förekommit. Det avslogs emellertid med nio röster mot sex. Och nu hava vi ansett, att ett sådant yttrande bort avgivas till konstitutionsutskottet. Jag skall dock icke göra något särskilt yrkande om den saken, men jag vill i alla fall rikta mig till konstitutionsutskottets här närvarande medlemmar och be att få fästa deras uppmärksamhet på denna sak, så att de åtminstone kunna taga initiativ i ämnet. Ur riksdagskonstitutionell synpunkt har denna fråga den betydelsen, att lagutskottet därmed har sagt, att man icke bör underrätta andra utskott om vad som förelupit, när det gäller ärenden, som äro av betydelse för dem att veta. Detta tycker jag är en byråkratisk uppfattning, och jag tycker, att man just kan gå till väga på detta sätt. Nu anmärker man, att det icke finnes något prejudikat, men något prejudikat skall ju bli det första. Jag får nu emellertid i den punkten allenast hemställa, att konstitutionsutskottet behagade beakta denna fråga och upptaga saken, så att det verkligen kan föranleda lagändring redan i år.

Den viktigaste frågan emellertid, som vi reserverat oss i, är frågan om justitieombudsmannens ämbetsförvaltning. Vi hava funnit, att det är särskilt angeläget att vid denna riksdag fästa uppmärksamheten på den saken, då nu föreligger ett grundlagsförslag om att tillsätta även en militieombudsman. Då har man ju en särskild anledning att försöka eftersinna, huru justitieombudsmannaämbetet verkar, och om det är tillrädligt att tillsätta en ny ämbetsman av enahanda beskaffenhet på ett annat område med bevarande av den organisation oförändrad, som här föreligger. Vi ha då icke kunnat undgå att finna, att till grund för justitieombudsmannens befogenhet ligger en mycket stor tanke. Men i tillämpningen har tankens storvulenhet icke följts av lagstiftaren, utan det har skapats en organisation, som icke kunnat leda till tankens förverkligande.

Det ena består däri, att justitieombudsmannen har en ofantligt vanskelig ställning. Han väljes varje år genom delegerade, som utses till hälften av första kammaren och till hälften av andra kammaren. Meningen var ju, att justitieombudsmannen skulle vara någonting av en s. k. folktribun, om jag så får uttrycka mig. Då vore det ju naturligt, att han också valdes av de representanter, som närmast representera de stora lagren av folket. Men nu väljes han också av första kammaren. Och det kan ju vara ett hårt tal, men det få vi väl ändå vara ense om, att det är en viss olikhet i åskådningssättet mellan första kammaren och andra kammaren. Och det är ju meningen, att det skall vara så; därför komma de till stånd genom olika

valsätt. De åskådningar, som i allmänhet ha majoritet i första kammaren, äro icke de, som uppbära justitieombudsmannens av lagstiftaren avsedda uppgift. Och det gör, att denne ombudsman måste få en ofantligt vansklig ställning. Han kan bli ställd på lotten. Om han uppträder mycket energiskt, kan han bli desavuerad av första kammaren, och gör han det icke, så kan han bli desavuerad av andra kammaren. Hur som helst så vet han icke, vilket ben han skall stå på, första kammar-benet eller andrakammar-benet.

Sedan är det detta, att han skall just hålla kontroll över det schablonmässiga och byråkratiska i ämbetsuppfattningen. Men han kan icke göra sig gällande, ty den som skall fälla sista avgörandet är just denna ämbetsmanna- och domarekår. Nu är det visserligen sant att domarne av sin ämbetsed och sin utbildning måste få en allsidig uppfattning om den verkliga rätten. Men huru det än är, så äro de alla människor, och det måste ofta under domstolarnes verksamhet inträffa fall, där det gör sig gällande en ganska byråkratisk uppfattning och särskilt en viss politisk uppfattning, som sätter sin prägel på dömandet i sådana ärenden, som avse just dessa politiska frågor. Och detta går då särskilt ut över de ämnen, som i instruktionen för justitieombudsmannen framhållas som viktigast för honom att sysselsätta sig med, nämligen att bereda allmän säkerhet för medborgarnas rättigheter och att ingripa mot allt, som bereder allmän osäkerhet för medborgarnes rättigheter.

Nu kan han visserligen ha en uppfattning, men det beror på domarne om den uppfattningen gillas. Således, han själv mästras av dem, som han skulle mästra. Och därför när man frågar justitieombudsmannen, varför han inte ingriper mot detta och detta, som uppenbarligen är ett partitagande i den politiska striden, som inte är fullt opartiskt, så svarar han: det kan jag inte göra, jag måste se till att mina åtal bli bifallna. Ty om de oupphörligen ogillas av domarne, så förlorar ämbetet sin auktoritet.

Dessa olägenheter ha ju också tryckt sin prägel på hans uppträdande i övrigt. Han är ganska rädd, då han avstyrker en åtgärd, att ge ett principiellt utlåtande om densamma. Nu är det vanligen »att ej skäl finnes att vidtaga åtgärd» eller att anmälan »lämnas utan avseende», även om det är en stor principfråga, då det skulle vara ofantligt viktigt att få höra justitieombudsmannens mening.

Vidare avspeglar sig hans osäkra ställning i att han icke tager särskilt initiativ. Det beror på anmälan. Men i andra saker, som genom pressen komma till allmänhetens kännedom och där undersökning är av vikt, där finner man ofta att justitieombudsmannen håller sig borta. Man måste alltid gå in med en anmälan för att få ett initiativ till stånd.

Nu, som sagt var, när militieombudsmannabefattningen skall grundas på samma grundvalar, så tycker jag att tiden kan vara

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.

(Forts.)

inne att taga i övervägande, huruvida detta är riktigt eller icke. Annars blir militieombudsmannen som justitieombudsmannen en vacker gest, som man får betala med mycket ökade militärbördor, som däremot äro stora realiteter. Med de vackra gesterna luras folk så ofta. Det är inte så underbart, när det inte blir mera än en gest. Och jag tror att militieombudsmannaämbetet i ännu högre grad än justitieombudsmannaämbetet blir en vacker gest ifall man inte gör någon ändring i ämbetets organisation.

Efter dessa inledande anmärkningar hava vi gått att granska de fall, där justitieombudsmannen icke vidtagit några åtgärder, ja icke ens infordrat förklaring, vilket ju visar en särskild missaktning mot angivelserna. Jag skall emellertid icke nu inlåta mig på dessa fall. Vi reservanter hava anmärkt, att de erinringar, vi göra, äro mindre riktade mot justitieombudsmannen personligen än mot ämbetets beskaffenhet, med andra ord, vi vilja icke klandra honom personligen så mycket, ty han känner nog själv tyngden och bördan av de ofullkomligheter, som enligt författningarna vidlåda grundvalen för hans ämbetsställning.

Om herrarna läst igenom vår reservation, som kanske en och annan gjort, tycker jag, att ni borde giva reservanterna rätt i, att här ändå är något, som borde anmärkas, nämligen, att här icke föreligger full opartiskhet i fråga om de i de tre omnämnda fallen framställda anmärkningarna. Vad det sista fallet angår, visar det en sak som är av stor vikt, nämligen att det faktiskt tydligen icke finnes någon demonstrationsrätt här i landet. Det beror på polismyndigheten att avgöra om och på vad sätt demonstrationer få äga rum. Denna uppfattning får man av justitieombudsmannens behandling av detta ärende. Justitieombudsmannen har emellertid till uppgift icke blott att beivra förseelser och anställa åtal utan även att, så snart han märker brister i författningarna med hänsyn särskilt till de uppgifter, han har att bevaka, vidtaga åtgärder för att ändring av sådana författningar kommer till stånd. Han borde således i detta fall gjort en anmälan. Vi hava alltså egentligen icke någon demonstrationsrätt häri landet, varför det måste bli en lagstiftning om densamma. Detta har justitieombudsmannen också underlåtit att anmärka. Denna fråga har emellertid varit uppe två gånger. Herr Söderberg i Stockholm har förut väckt motion i den. Jag uppmanade honom att återkomma i fjol och får nu ytterligare rikta en allvarlig maning till herr Söderberg att åter upptaga sitt gamla initiativ. Annars gör jag det själv.

Nu skall jag be att, med anledning av vad jag anför, få fästa kammarens uppmärksamhet på, att i vår materiella tid det händer, att sådana ärenden, som röra mera ideella värden, vilka vi i äldre tider satte så högt i riksdagen, då de materiella åter kanske lågo för mycket nere, nu bliva mera undanskjutna. Men detta är dock ett ideellt värde av stor betydelse, att justitieombudsmannaämbetet får sin ursprungliga omfattning, så att

det får verka så, som man verkligen tänkt sig, ifall det nu icke går att vidtaga ändringar i själva organisationen. Ämbetet har i vissa punkter en viss likhet med det romerska folktribunatet, vissa analoga uppgifter, men om man studerar, hur detta tribunat var organiserat, så finner man, med vilken ömtålig omtanke man såg till, att folktribunatet verkligen skulle kunna verka för sin uppgift utan att bliva hämmat och nedbrutet av det, som det skulle bekämpa.

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.
(Forts.)

Vad jag nu här sagt, får icke betraktas såsom något klander mot den nuvarande justitieombudsmannen personligen — detta hava vi ju också uttryckligen sagt i vår reservation — utan mot ämbetets beskaffenhet, varav justitieombudsmannen helt säkert lider ganska mycket. Jag tror då, att kammaren eller åtminstone många av dessa ledamöter med så mycket större trygghet böra kunna instämma i detta yrkande, som jag framställer, och om vilket jag förmodligen kommer att begära votering, nämligen att kammaren måtte besluta att lägga betänkandet till handlingarna med gillande av den erinran, som innefattas i den av mig och herr Persson i Norrköping avgivna andra reservationen.

Vidare anförde:

Herr Gustafsson i Brånsta: Herr talman! Som det redan har framhållits, har lagutskottet gjort ett uttalande, att utskottet anser, att det icke är tillräckligt tydligt uttalat i vallagen, att röstlängden bör vara en offentlig handling. Lagutskottet stöder detta sitt utlåtande på två anmälningar, som äro gjorda till justitieombudsmannen, en från Södermanlands län och en från Kumla socken i Örebro län. Jag gillar till fullo lagutskottets uppfattning, att det icke är uttryckligen föreskrivet i vallagen, att röstlängden är en offentlig handling, men jag anser icke, att man som bevis för behovet av lagändring i detta fall kan anföra den här åberopade anmälan till justitieombudsmannen från Kumla socken.

Om man tager del av denna anmälan, finner man, att klaganden icke påstått, att han hos valnämndens ordförande begärt att få taga del av vallängden, ännu mindre att han skulle blivit därtill förvägrad. Justitieombudsmannen har icke kunnat upptaga saken till prövning och alltså icke heller kunnat infordra någon förklaring. Saken är fullständigt outredd, och lagutskottet vet således icke något om, hur vederbörande i Kumla förfarit med röstlängden. Då jag är valnämndens ordförande i Kumla socken, kan jag meddela, att i denna kommun aldrig någon förvägrats att när som helst taga del av röstlängden. Jag har själv vid många tillfällen tillåtit, att personer på annan tid än den i lagen föreskrivna granskningstiden fått taga del av röstlängden. Enligt de upplysningar, jag om denna anmälan erhållit, lär klaganden icke ens hava avsett röstlängden för val till riksdagens andra kammare, — han synes icke ens

Ang. justitie-
ombudsman-
nens ämbets-
förvaltning.
(Forts.)

haft vetskap om att en sådan finnes —, utan det tyckes vara den kommunala röstlängden, som i denna anmälan avses.

Om jag alltså delar lagutskottets uppfattning, att vallagen icke tydligt nog säger, att röstlängden bör vara en offentlig handling, så kan jag, såsom framgår av vad jag här anfört, icke anse, att det finns något fog för att lägga denna obehöriga anmälan från Kumla socken till stöd för lagutskottets utlåtande.

*Herr Petersson i Lidingö villastad: Herr talman, mina herrar! Det tillkommer ju mig att svara på de anmärkningar, som gjorts från reservanternas sida. Jag skall be att få fullgöra denna plikt. Det är så mycket mera av nöden, som herr Lindhagen framställt det yrkandet, att andra kammaren måtte uttala sitt gillande av den erinran, som framföres i herrar Lindhagens och Perssons i Norrköping reservation.

Jag bör börja med anmärkningen mot att lagutskottet icke velat särskilt skriva till konstitutionsutskottet för att tala om, vad utskottet anmärkt i avseende å vallängdens offentlighållande. Det är ju helt naturligt, att utskottet icke velat göra detta. Såsom herr Lindhagen själv sade, har det hittills icke förekommit, att det ena utskottet inom riksdagen skrivit till ett annat utskott för att, så att säga, uppfordra det senare att vidtaga någon åtgärd. Det måste vara alldeles tillräckligt, har det syntts oss att riksdagen i sin helhet underrättas om saken, så solent och så officiellt, som sker då det upptages i utskottets utlåtande. Att göra något därutöver torde knappast vara behöfligt.

Jag vill i detta sammanhang nämna, att den omständigheten, att lagutskottet i sitt utlåtande omförmålt en anmälan angående röstlängden i Kumla icke innefattar något som helst uttalande av klander mot ordföranden i Kumla sockens valnämnd. Det har utslutande föranletts därav att en sådan anmälan kommit in. Jag vill minnas, att anmälningsskriften innehöll, att röstlängden icke fanns i kommunalrummet och icke hos kommunalnämndens ordförande samt att anmälarer icke kunde få reda på, var den fanns. Någon förklaring var icke infordrad av justitieombudsmannen, vadan närmare upplysning om förhållandet saknades, och detta var just anledningen till utskottets uttalande, att det föreligger någon brist i avseende å vallagens bestämmelser angående röstlängden.

Så kommer jag till de andra anmärkningarna. Reservanterna, herrar Lindhagen och Persson, äro icke nöjda med justitieombudsmannens förfarande i vissa angivna fall, där han enligt deras mening icke varit tillräckligt energisk. De säga, att deras anmärkningar rikta sig mindre mot justitieombudsmannen personligen än mot hans ämbetes beskaffenhet, och sina principiella synpunkter i denna del lägga de fram i några inledande anmärkningar, för vilka också herr Lindhagen nyss lämnat en kortfattad redogörelse.

Dessa inledande anmärkningar innehålla att börja med de två vanliga, jag vore nästan frestad att säga obligatoriska, snärtarna, som alltid skola komma från detta håll. Den ena mot första kammaren.

som ju »icke kan vara någon naturlig väktare för det folkliga åskådningssättet och de medborgerliga rättigheterna, utan tvärtom i själva verket är en representation för de byråkratiska riktningar, som justitieombudsmannaämbetet är satt att bekämpa.» Detta utfall har jag föga anledning att taga upp i detta sammanhang. Det blir nog tillfälle att diskutera den saken många andra gånger här i kammaren. Den andra snärten är riktad mot domstolarna och deras sätt att utöva sin verksamhet. Där har man den vanliga anmärkningen — jag vill icke direkt säga anklagelsen —, att domarna icke kunna i sin ämbetsutövning frigöra sig från sitt byråkratiska tänkesätt och sina politiska lidelser.

Om detta vill jag verkligen säga några ord. Det finnes obestriddligen *en möjlighet* — ty alla äro vi människor — att sympatier och antipatier kunna hava en viss inverkan på en människas handlande och detta även i sådan verksamhet, som den, en domare utövar. Det kan ju ske, såsom herr Lindhagen många gånger sagt, så gott som omedvetet. Men att tillägga dessa känslöstämningar en *sådan* betydelse och ett *sådant* inflytande, som han ständigt gör, det är enligt min uppfattning icke befogat. Det kan, tror jag, med fog sägas, att en mer allvarlig och mer uppriktig strävan efter att i domareverksamheten frigöra sig, så långt mänsklig kraft det förmår, från varje inflytande av känslöstämningar och av förhållanden, som icke hava med det föreliggande fallet att göra — en mer allvarlig strävan, säger jag, än man i detta fall finner hos vår svenska domarekår, läser man hava svårt att leta upp på många andra ställen i världen. Åtminstone kan jag med full övertygelse säga, att detta är min erfarenhet från en lång och växlande domarverksamhet. Och till herr Lindhagen som nu liksom så många gånger förut klandrar domarkåren för brist på objektivitet, skulle jag vilja säga, att då man kräver objektivitet i dömandet så innefattar detta icke blott, att man gör sig fri från *antipatier* emot en viss riktning, utan också, att man lika samvetsgrant söker göra sig fri från *sympatier* för sådant, som ligger utanför det man dömer om. Det senare är fullt ut av lika stor betydelse som någonsin det förra.

Jag har följt reservanterna och gjort en liten inledning till vad jag vill säga angående reservanternas mera principiella uttalanden om justitieombudsmannens ställning och befogenhet. Jag vill nämnligen emot dem göra en anmärkning. Jag vill erinra om ett förhållande, som de bra litet tyckas hava sinne för, och det är, att justitieombudsmannen i sin ämbetsutövning har plikter icke allenast *mot den klagande medborgaren* utan även *mot den anklagade ämbetsmannen*. Det är justitieombudsmannens plikt att icke lämna något verkligt ämbetsmänövergrepp obeivrat, men det är lika mycket hans plikt att icke angripa en ämbetsman förhastat eller obefogat. Den varsamhet och betänksamhet, som justitieombudsmannen bör iakttaga i sitt handlande, tyckas reservanterna icke hava sinne för. Det ser ut, som om de i stället skulle anse, att justitieombudsmannen går på så snart det föreligger en angivelse, som icke i sig själv bär den rena orimlighetens prägel. Det ser ut — och det är för övrigt öppet

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.
(Forts.)

uttalat — som om reservanterna ville söka motivet för justitieombudsmannens återhållsamhet i detta avseende därutinnan, att justitieombudsmannen fruktar bakläxa från domstolarna och därför är litet försiktig. Detta är enligt min mening icke den riktiga synen på tingen i fråga om justitieombudsmannens ämbete. För mig står saken så, att han har att efter bästa förmåga och övertygelse och efter vägande av skälen för och emot bestämma sig för, om han vill gå fram med en viss anklagelse eller icke. Sedan skall han handla efter denna övertygelse utan avseende på vad domstolarna möjligen kunna tycka och tänka eller kanske göra. Men då skall han också noga överväga även den andra partens rätt, såsom jag förut påpekat; han skall se till, att han icke griper in obefogat eller utan fulla skäl. På det sättet kommer det storvulna i justitieombudsmannaämbetet, som herr Lindhagen talat om, till sin rätt på ett vida sannare och riktigare sätt än, om han griper in med oklokt och okritiskt nit.

Herr Lindhagen gick icke närmare in på de speciella fall, som han talat om i reservationen. Han har emellertid begärt, att kammaren skall uttala sitt gillande av de erinringar, som i avseende på dessa fall äro gjorda. Då jag tror, att kammaren bör betänka sig mer än en gång, innan den härutinnan följer herr Lindhagen och jag anser mig böra ge skäl för denna uppfattning, är jag för min del nödsakad att i viss mån inlåta mig på dessa fall.

Det första rör en pastor Westin, som är angiven för att han skulle hava »beordrat», som det heter, sina konfirmationsbarn samt barnen i folk- och småskolorna att uppvakta doktor Hedin, då denne på en resa passerade en järnvägsstation. Därvid skall doktor Hedin hava hållit, såsom angivelsen säger, ett »krigsgalet» tal. De närmare omständigheterna skall jag icke gå in på. Jag hoppas liksom reservanten, att herrarna litet var läst referat av vad Westin svarat och vad angivaren därefter påmint. Jag skall blott lämna ett par ytterligare upplysningar. Den ena är, att tåget vid ifrågavarande tillfälle stod inne på stationen mellan kl. 3,15 och 3,39, d. v. s. omkring 20 minuter, lagom tid för att befolkningen på orten, om den ville, skulle få se en ryktbar man, som reste förbi. Den andra är, att Westin fick reda på saken kvällen förut. Han rådgjorde då med skolrådets ordförande och en annan ledamot av skolrådet. Vidare är det klart, att någon slags order eller befallning icke förekommit, utan var det endast fråga om, att barnen skulle få gå och se den världsbeckante mannen, om de så ville. I sitt tal — det har Westin särskilt strukit under — yttrade han bland annat, att »ungdomen icke förstår sig på politik; denna hyllning hade alls ingen politisk karaktär». Så hade han tackat för Hedins ungdomsböcker »Scoutliv i Tibet» och »Från pol till pol», varpå det hade sjungits några sånger.

Det framgår alldeles uppenbart av handlingarna, att Westin lagt sig särskilt vinn om, att det skulle för alla tydligt och klart framstå, att det icke var fråga om någon politisk demonstration i den ena eller andra riktningen. utan att det endast gällde, att barnen skulle få se denne — det kan ju icke nekas — europeiskt kände

och ryktbare forskningsresande. Men då är det, tycker jag, att gå för långt, då stöter det för mycket på partilidelse att vilja av detta göra ett politiskt nummer. För min del kan jag icke finna annat, än att justitieombudsmannen handlat fullkomligt rätt, då han icke velat göra sig till målsman för en sådan uppfattning, och anordna ett åtal utan att hava någon hållbar grund för sitt ingripande.

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.

(Forts.)

Det andra fallet rör också en präst, en pastor Axelsson, som rivit ned två av arbetarpartiets valaffischer. Över denna anmälan har justitieombudsmannen icke ens infordrat någon förklaring, och man saknar således andra detaljer om förhållandena, än som finnas i angivelseskriften. Ur denna vill jag blott anmärka, att där talas om att dessa affischer sutto invid allmänna vägen, vid Ljusdals kyrka.

Om man nu skall se till i hvad mån justitieombudsmannen här bort ingripa, så är det väl till en början alldeles uppenbart, att Axelssons åtgörande icke är att hänföra till brott i tjänsten, och att justitieombudsmannen på sådan grund kunnat och bort utan vidare lägga skriften till handlingarna. Men reservanterna hava, såsom herrarna se, åberopat en paragraf i lagen om straff för ämbetsbrott av präst, § 9, och anse, att justitieombudsmannen borde hava åtalat med stöd av denna paragraf. Om detta vill jag säga, att jag förlåter justitieombudsmannen, att han icke gjort det, ty denna paragraf är i förevarande fall icke tillämplig. Jag vill särskilt understryka detta, därför att, om andra kammaren skulle bifalla reservationen på sätt, herr Lindhagen yrkat, och således ställa sig bakom herr Lindhagens uttalande om tillämpligheten av denna paragraf, så skulle kammaren göra ett mycket olyckligt uttalande, ett uttalande, som komme att befinnas ohållbart vid närmare granskning av på detta område sakkunnigt folk. Denna paragraf är som sagt icke tillämplig. De ifrågavarande affischerna sutto vid allmän väg. Om, såsom reservanterna säga, prästens åtgärd att riva ned dem var förgelseväckande, så är detta ett sådant uppträdande å allmän plats, som skall bestraffas enligt 18 kap. allmänna strafflagen. Men så kommer det icke under reservanternas paragraf, ty där står, att paragrafen icke är tillämplig, då sådant brott begåtts, att straff enligt allmän strafflag eller författning därå kan följa.

Emellertid skulle jag vilja vid detta tillfälle upptaga denna sak även från en annan sida, en sida, som icke har varit på något sätt ens berörd inom lagutskottet. Det uttalande, som jag därutinnan gör, står alltså för min egen rent personliga räkning.

Den affisch, det här var fråga om, var den kända socialdemokratiska affischen, som föreställer Stockholms slott, ur vilket det växer fram en pansrad näve. Det kan icke fränkommas, synes det mig, att denna valaffisch är en orättvis vrångebild av februarihändelserna här i Stockholm, och att den måste på ett synnerligen djupt och smärtsamt sätt såra alla deras känslor, som anse, att konungamakten ännu har en mission att fylla här i Sverige, och som anse, att vad konungen då gjorde icke var något, som är värt klander. Och det är, såsom vi alla veta, stora skaror av svenska medborgare, som tänka på det sättet. Det må då att börja med vara rent mänsk-

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.

(Forts.)

ligt ursäktligt, om även för en sådan medborgare känslorna någon gång rinna över och söka sig en utlösning, som icke tager svårare form än att han river ned det sårande plakatet. Jag tycker, att denna syn på tingen borde vinna förståelse särskilt ifrån socialdemokratiskt håll, där man ju gång på gång framhåller just denna synpunkt, då det gäller att ursäkta och urskulda förseelser och övergrepp, som äro vida svårare, och som begåtts av demonstranter mot anordningar, som varit vida mindre utmanande än den, som det nu är fråga om.

Detta är *en* sida av saken. Men det finns också en *annan* sida av samma sak och jag må gärna taga upp den nu, därför att jag anser det lämpligt, att ett uttalande härom en gång göres. Den affisch, som det här är fråga om, talade om en »utmaning mot svenska folket» och arten av den utmaningen var det meningen att angiva med den pansrade knutna näven, kan jag tänka mig. Denna framställning innefattar en förnärmande beskyllning emot statschefen av den art, att den tangerar det kriminellas gräns. Ett sådant agitationssätt och sådana agitationemedel äro förkastliga. Det socialdemokratiska partiet har i våra dagar vuxit sig starkt och stort. Det har en makt, som sträcker sig till och med utöver partiets egna gränser. Men med makt följer ansvar och förpliktelser. Skulle det då icke vara på tiden, att socialdemokratiska partiet ville taga i övervägande, huruvida det icke kunde i sin agitation använda medel, som äro något mindre utmanande och något mindre sårande för oliktankandes känslor — medel, som icke träda det kriminellas gräns så nära, som nu understundom är fallet, — medel, som icke ställa oliktankande medborgares, och statens tjänstemäns självbehärskning och kallblodighet på så svåra prov, som nu esomoftast sker. Om partiet ville åläggas sig *någon* moderation i denna riktning, skulle partiet sannerligen icke behöva anlita justitieombudsman för att skydda sina publikationer.

Det sista ärendet rör en anmälan mot polismyndighetens förordnanden här i Stockholm vid den sista 1-sta maj-demonstrationen, och herrar reservanter anse dessa ha varit ett ingrepp i demonstrationsrätten. Herr Lindhagen säger, att de varit av så allvarlig art, att man kan säga, att numera existerar icke någon demonstrationsrätt i Sverige.

Till en början tillåter jag mig att lämna den upplysningen, — denna punkt är nämligen ganska anmärkningsvärd i åtskilliga hänseenden — att angivelsen till justitieombudsmannen är gjord av herr Lindhagen och med honom förenade sig herr Z. Höglund och advokaten Hellberg. Då justitieombudsmannen nu funnit sig icke böra fullfölja denna angivelse, så anser sig herr Lindhagen såsom riksdagsman och ledamot av lagutskottet oförhindrad att därför uttala klander mot justitieombudsman, och han vill nu att riksdagens andra kammare skall instämna däruti. Det finns inom juristkretsar någonting, som man brukar kalla »grannlaghetsjäv», och som innebär, att man så långt som möjligt undviker att taga befattning med det rättsliga bedömandet av en sak, i vilken man på något sätt är

personligen intresserad, även om detta intresse icke är sådant, att det enligt gällande lag kan betecknas såsom laga jäv. En dylik varsamhet anser herr Lindhagen uppenbarligen i förevarande fall malplacerad; och jag förstår honom — ty det gäller ju hans kära republikdemonstration. Och för all del — han är i sin fulla rätt. Men nog kommer denna anklagelse mot justitieombudsmannen ifrån ett personligen mycket intresserat håll.

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.
(Forts.)

Går jag nu in på själva saken och ser vad han klandrar så är det polisförbudet mot att bära fanor, på vilka det stod »Leve republiken» och mot försäljningen och bärandet av ett demonstrationsmärke med samma inskrift »Leve republiken». Det är, såsom jag sagt, detta, han anser vara ett otillbörligt övergrepp på demonstrationsrätten — ett polisgodtycke.

Reservanterna taga i detta fall fel i dubbel måtto. Det är sant, att tankefriheten och yttrandefriheten här i Sverige bör skyddas; och de äro också skyddade fullt ut lika mycket som i något annat europeiskt land. Men det är ett. Ett annat är, att åsikter och förkunnelser — de må nu röra politik, religion eller vad som helst — de skola föras fram i en form, som icke är kränkande eller förgärlig väckande. Och det kan enligt min uppfattning icke tillåtas i ett land, som ännu har någon aktning för sig självt och någon respekt för bestående statsinstitutioner — det kan icke, säger jag, tillåtas att i offentliga folkdemonstrationer framföras standar och märken och rop, som innebära en direkt uppfordran till omstörtning av det bestående statsskicket. Huru tro herrarna t. ex., att en sådan sak skulle bedömas i Frankrike, som ju är lyckliggjort med republikanskt styrelsesätt? Tro herrarna, att det där skulle anses tillhöra de fundamentala mänskliga rättigheterna att demonstrationsvis bära fram vad som helst, hur som helst och när som helst? Tro herrarna, att det skulle anses i sin ordning, om mären i Paris ginge i demonstrationståg på stadens gator och ropade »Leve kejsaren», eller om i en demonstration, framfördes standar, där det stode skrivet »Leve kejsaren», eller »Leve konungen» eller »Leve monarkien». Jag misstänker, att en sådan demonstrant skulle behandlas åtskilligt mera hårdhänt än fallet varit i vårt goda land. Nej, mina herrar, *medborgerlig frihet* är ett, och den äro vi nog alla med om att skydda och värna. Men *självsväld och okynne* är ett annat och dem vilja vi hålla inom tillbörliga gränser, där de icke förmå att disciplinera sig själva.

Men denna sak har ännu en annan sida. Det har varit mera ur principiell synpunkt, som jag förut behandlat den. Ser jag nu saken ifrån dess rent praktiska sida, synes mig, att polisen i detta fall handlat riktigt och välbetänkt. Polisen bär ansvaret för den allmänna ordningen och säkerheten i huvudstaden; och den måste äventyras genom demonstrationer så beskaffade, som herr Lindhagen vill ha dem. Det är ju så, att det här finnes en stor mängd medborgare, som ha en helt annan syn på tingen än herr Lindhagen och hans meningsfränder; och det kan ju hända, att dessa också skulle vilja demonstrera. De måste då vara berättigade att taga lika liten hän-

Ang. justitie-
ombudsman-
nens ämbets-
förvaltning

(Forts.)

syn till medlen, som herr Lindhagens demonstranter. Men om det skulle tillåtas, så kunde det ju hända, att demonstrationerna riktade sig mot varandra och finge en karaktär, som satte lidelserna i svallning och komme det hela att närma sig kravallernas gräns. Då står polisen vanmäktig. Den kan icke längre fullgöra sin skyldighet att hålla ordning och skick vid makt. När det kommit så långt, är det för sent för polisen att göra någonting. Därför är det också välbetänkt att tillse, att demonstrationerna i avseende på anordningen och sättet därför hållas inom sådana gränser, att man kan räkna med att de icke urarta till elakartade uppträden. Något annat har polisen i Stockholm i detta fall icke gjort; och då herr Lindhagen klagat däröver, så är detta klagomål enligt min uppfattning obefogat; och jag tror, att justitieombudsmannen handlat fullkomligt riktigt, då han lämnade denna klagoskrift utan avseende.

Jag har nu uppehållit herrarna alldeles för länge, men reservanternas uttalanden om justitieombudsmannens ställning och åtgöranden har synts mig nödvändigöra ett bemötande av den omfattning, som mitt svällt ut till; och jag hoppas att mina uttalanden skola överensstämma med deras mening, som ännu hålla på ordning och skick i landet. På grund av vad jag sagt, får jag hemställa, att andra kammaren ville biträda utskottsutlåtandet och således lägga utskottets anmälan till handlingarna.

Herr Persson i Norrköping: Herr talman, mina herrar! Jag nödgas bekänna, att det verkligen var med stigande förvåning jag åhörde den föregående ärade talarens anförande och utläggning av texten, en Förvåning så mycket större som de toner, han lät höra i sitt anförande, ingalunda hördes inom lagutskottet, då förevarande fråga där behandlades. Herr ordföranden hade tydligen sparat denna utläggning till att hållas inför kammaren. Jag nödgas på grund av detta långa och omständliga anförande även något litet ingå på frågans innebörd, emedan jag anser, att den föregående ärade talaren sökt göra åtminstone vad som göras kunde för att snedvrida den, för att man skulle få en oriktig uppfattning, en oriktig utgångspunkt och därför komma till ett oriktigt slut.

Jag ber att först få erinra om regeringsformens 16 § och dess innehåll, där det står, att konungen bör vrångvisa och orätt hindra och förbjuda, ingen fördärva eller fördärva låta, till liv, ära, personlig frihet och välfärd o. s. v. Och i samma regeringsforms 96 § står det talat om riksdagens justitieombudsman, att han skall hava tillsyn över lagarnas efterlevnad av domare och ämbetsmän samt att vid vederbörliga domstolar i laga ordning tilltala dem, som uti sina ämbetens utövning av våld, mannamän eller annan orsak någon olaglighet begått eller underlåtit att sina ämbetsplikter behörigen fullgöra. Sätta vi dessa båda grundlagsparagrafers innehåll mot varandra och i samband med varandra och söka övertänka den principiella innebörden i ordalagen och andemeningen, lära vi helt visst, om vi vilja vara

en smula objektiva, komma till den åskådning angående justitieombudsmannens förevarande ämbetsberättelse, till vilken herr Lindhagen och undertecknad hava kommit. Det är nämligen icke så, som herr Petersson i Lidingsö villastad sade, att medborgarnas rättigheter och friheter icke under den tid, som denna ämbetsberättelse omfattar, varit i fara, utan tvärtom finnes det en massa flagranta fall och påpekanden, där just dessa friheter kränkts från deras sida, som skulle vaka över att rättigheterna och friheterna lämnades okränkta, nämligen från myndigheternas sida.

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.

(Forts.)

Jag skall, innan jag ingår på de fall, som vi här särskilt berört, tillåta mig framdraga några andra fall, som vi icke hava gjort anmärkning på, därför att de ännu icke äro slutförda, utan som först komma att upptagas till vidare behandling antagligen vid nästa års riksdag, om de då blivit slutförda, men vilka fall äro så särdeles målande just för den föregående ärade talarens påstående, att yttrandefriheten och de medborgerliga rättigheterna i allmänhet vilja vi alla vara med om att vårda, att hävda, men självsvåld vilja vi icke vara med om, utan det måste vi söka slå ned. Av dessa olika fall — och det är många flere, än jag har upptecknat här — framgår det, hurusom myndigheter av alla grader alltsedan februarihändelserna tydligt inandats morgonluft och ansett sig opåtalat kunna gå till anfall mot meningsmotståndarna, alldeles som om dessa icke hade några medborgerliga rättigheter alls. Det talas om, exempelvis hurusom ej blott sådana fanor, som presidenten Petersson här omnämnde, utan även fanor med synnerligen lojala inskriptioner blivit utav polismyndigheterna förbjudna och icke blott förbjudna utan därjämte nedrivna i samlingslokaler inomhus, vederbörligen förhyrda av dem, som där velat föra fram sina meningar. I Linköping exempelvis omtalas, hurusom av polismyndigheterna först förbjudits att bäras i demonstrationen en fana, där det stod »Frihet för Amaltheamännen» och ingenting vidare, och därjämte en annan fana, på vilken det stod »Den barbariska, kulturdödande och samhällsruinerande militarismen». Och när dessa standar icke buros i demonstrationståget utan i stället vid ett möte efteråt uppsattes som väggdekorationer i möteslokalen, så inträdde poliserna på order av högsta polisbefälet och krävde, att dessa fanor skulle nedtagas. Och när icke vederbörande ville göra polisen den tjänsten, nedtog polisen dem själv, nedtog fanorna utan vidare inom lokalen. Jag frågar, huruvida det kan anses vara självsvåld att begära en sådan enkel och till synes lovlig sak som frihet för Amaltheamännen. Är det självsvåld att begära nåd för människor?

Det är emellertid icke blott utomhus, som myndigheterna farit fram på detta sätt. Det står omtalat, hurusom tvenne polismän Karl Sandelin och Victor Hägglund i Skönsberg den 23 mars infunno sig hos en vaktmästare i Folkets hus och begärde att få tillträde till en i huset belägen samlingslokal i ändamål

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.
(Forts.)

att därstädes beslagtagna de exemplar av arbetarpartiets valaffischer — ej blott den med den pansrade näven utan även en annan affisch — som funnos där, och när de så på anmodan blevo insläppta i lokalen, så togo de ned de där, i en privat lokal, upphängda valaffischerna, bortförde dem och ha sedan vägrat att lämna dem tillbaka.

På en annan plats var det en fjärdingsman — sålunda icke en myndighet av högre grad — som tillsammans med en högre tjänsteman i järnvägen infann sig hos en lägre järnvägstjänsteman, en stationskarl, vid hans bostad och krävde att få komma in i bostaden för att göra husundersökning efter ifrågavarande affischer. De kommo också in och gjorde undersökningen men funno intet.

Allt detta är enligt framställningar, som gjorts till justitieombudsmannen, men vilka vi icke upptagit till behandling, därför att justitieombudsmannen i dessa fall icke gjort som i föregående fall, där han icke ens skrivit och frågat, hur det var med dessa fall, utan här har han verkligen gjort det. Och det kan ju hända, att han här kommer att föranstalta om anställande av åtal. Det kan också hända, att han icke gör det, men det blir en sak som vi få se längre fram.

Jag skall sluta med dessa exempel, fastän det finnes många andra rent löjliga sådana. Jag har velat anföra dem för att visa, hurusom myndigheterna synas få, så snart det blir aldrig så litet regimombyte i politiskt avseende, den uppfattningen, att deras högerpolitiska ståndpunkt och uppfattning är den officiella samhällsståndpunkten, och att någon annan icke kan gillas utan måste anses vara mindervärdig och måste förföljas. Och ingalunda underligt är detta heller med de åskådningar, som den föregående talaren här framförde och vilka av mindre smidiga talare ute på valfältet tagit sig sådana uttryck, som att högern omöjligt kan anses vara något parti, utan högern är samhället självt, och det skulle finnas blott två partier, socialdemokraterna och liberallerna. Citatet, som jag här anført, torde de flesta känna igen från en mycket bekant högertalares anföranden här i landet.

Om vi nu vid detta tillfälle skulle efter det anförande, som herr Petersson i Lidingö villastad här hållit, låta lagutskottets utlåtande över justitieombudsmannens ämbetsberättelse läggas utan vidare till handlingarna, så kan jag icke finna annat än att andra kammaren därmed understrukit just den tendens, som tagit sig uttryck i de åtgärder, som vi tillåtit oss påtala, och det vill väl ändå knappast andra kammaren vara med om.

Herr Petersson i Lidingö villastad säger, att vår reservation börjar med de obligatoriska snärtarna emot första kammaren. Ja, de äro en direkt följd av de obligatoriska synderna just från denna kammares majoritet. Så snart som politiken därinne från majoritetens sida ändras i folklig och demokratisk riktning, komma dessa obligatoriska snärtar av sig själva att upphöra, därför att orsakerna till desamma icke längre fin-

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.
(Forts.)

nas. Vidare säger den föregående ärade talaren, att i vår reservation förekomma de obligatoriska snärtarna mot domstolarna. Ja, de snärtarna äro mycket svaga, men de äro till finnas och det med fullt fog, ty jag ber att få erinra om, att alla de åtal, som väckts på justitieombudsmannens föranstaltande eller annorledes emot ämbetsmännen i landet, hava, för såvitt de lett till fällande dom, i allmänhet, ja så gott som undantagslöst resulterat i en varning eller bötesbelopp upp till 25 eller 50 kronor, och det är icke en så förfärligt oöverbinnerlig utgift för en ämbetsman. Men däremot i, kan man även här säga, nästan undantagslöst alla de fall, då rekonventionstalan förekommer från en ämbetsman mot en person, som gjort anmälan mot honom, och därav blivit mål vid domstol, har domstolen klämt till med böter för den åtalade anmälaren, som gått upp till 500 800, 1,000 och 1,500 kronor. Man skall väl söka att av de praktiska gärningarna läsa ut innebörden, den verkliga reella innebörden hos desamma, och det kan för en lekman åtminstone icke i detta fall bli annat omdöme än det, att den ena korpen synes verkligen icke vilja hacka ut ögonen på den andra. Men däremot när det gäller att döma någon, som velat åtala en ämbetsman, då klämmer man till ordentligt, då gör man ett ordentligt hugg.

Herr Petersson i Lidingön säger, att vår domarkår strävar efter att vara den mest objektiva och opartiska, som kan finnas i något land; den strävar efter att ställa sig främst i jämförelse med andra länders domarkärer i vad gäller opartiskhet och objektivitet. Ja, om den saken vill jag icke fälla något omdöme, men jag vill icke förneka, att jag nästan skulle vilja tro, att det måhända till och med är riktigt, men det förändrar icke själva det faktum, att det för lekmannen vill av de domar, som avkunnas, synas, som om domarna icke vore annat än människor även de, som icke vore fria från de mänskliga svagheter, som vidlåda en var, oavsett vilken ställning han intager i samhället.

Den föregående ärade talaren säger vidare, att justitieombudsmannen har förpliktelse ej blott mot den klagande medborgaren, utan även mot ämbetsmännen, och att han icke får angripa ämbetsmännen obefogat, och i sammanhang därmed förklarade den föregående talaren, att justitieombudsmannen icke kunnat väcka åtal mot den ämbetsman i prästbeställning, som blivit anmäld hos justitieombudsmannen, emedan det, som denne prästman gjort, icke vore av beskaffenhet, att han kunde komma under åtal för fel i ämbetet. Den föregående ärade talaren tolkade lagen om straff för ämbetsbrott av präst så, att en präst, som genom någon sin gärning åstadkommit förargelse, varå straff enligt allmän strafflag eller författning borde följa, icke skulle av justitieombudsmannen kunna åtalas. Om således denne prästman gjort sig skyldig till en förseelse, varå intet straff enligt allmän lag skulle kunna följa, då hade justitieombudsmannen varit i sin fulla rätt att åtala honom, men enär han nu gjort

Andra kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 23. 2

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.

(Forts.)

sig skyldig till förseelse, varå straff enligt allmän lag kunde följa, så skulle justitieombudsmannen icke vara skyldig att åtala honom. Jag vill nu icke gent emot presidenten Petersson inlåta mig på någon lagtolkning, men nog förefaller det vara en underbar tolkning, att när en dylik ämbetsman gör sig skyldig till ett brott eller en förseelse, varå straff enligt allmän lag kan följa, då får han icke åtalas av justitieombudsmannen, utan detta skall blott ske för det fall, att han gör sig skyldig till förseelse, varå intet straff enligt allmän lag kan följa. Detta tillhör de juridiska finesserna, som en vanlig enkel lekman har synnerligen svårt att sätta sig in i, och följaktligen skall jag nu icke närmare gå in på desamma. Men det lärer väl ändå kunna starkt ifrågasättas, huruvida herr Peterssons tolkning i detta fall är riktig.

Vidare gick den föregående ärade talaren in på frågan om den affisch, som även dragits inför justitieombudsmannen, och han fördömde denna affisch i synnerligen skarpa ordalag och sade, att det var en vrångbild av februariehändelserna och att det väl vore mänskligt, om medborgare i ämbetsmannaställning känt sig så sårade och upprörda därav, att de förgripit sig mot denna affisch, denna vrångbild, som vore så smädlig och så sårande. Först och främst ber jag att få säga, att om sådant kan sägas vara riktigt och om sådant växer på det färska trädet, vad skall då icke växa på det torra. Vi skola komma ihåg detta yttrande av en av de allra främste, mest lugne, sansade och representative jurister, som finnas i riket, då han urskuldande söker förklara övergreppet från ämbetsmannens sida gent emot en valaffisch, som av en viss politisk riktning anses vara smädlig och sårande. Vi skola komma ihåg dessa förklarande och urskuldande ord vid kommande tillfällen, då det blir fråga om, att man skall åtala enkelt, obildat och okunnigt folk, som upprörts över någon sak. Jag vill säga, att nog finnes det sådant, som är mera sårande och mera upprörande än just denna valaffisch, vilken enligt justitieombudsmannens utsago varken var sårande eller upprörande. Justitieombudsmannen har en helt annan tolkning. Han har nämligen i ett fall åtalat en grevlig borgmästare nere i Ulricehamn, för att han utfärdat förbud för ifrågavarande affisch, och han säger i sitt förordnande om åtal mot denne: »Det måste betraktas som en ganska allvarlig åtgärd, att polismyndigheten, såsom här skett, ingriper i en valrörelse genom förbud att offentligen anslå ett av de stridande partiernas valaffischer. För ett sådant ingripande måste mycket starka skäl kunna åberopas», men sådana ha icke kunnat påvisas av bergmästaren i fråga, förklarar justitieombudsmannen. Han säger vidare, att han finner borgmästarens beskrivning av den ifrågavarande affischen mycket ensidig. Den var enligt borgmästarens mening »av den skändligaste innebörd och någon gräns för fräckheten måste sättas.»

Ja, detta är i något andra ordalag alldeles samma karaktä-

ristik, som den föregående ärade talaren här gav av nämnda affisch. Vidare säger justitieombudsmannen följande: »Då borgmästaren ansett sig kunna fälla dessa omdömen, synes han ha utgått från en oriktig och allt för fri tolkning av affischens verkliga innebörd. Och då han i sin förklaring anför, att affischen har det uppenbarligen riksvådliga syftet, att väcka hat och förakt mot konungen och uppmana till våld mot honom, gör han sig skyldig till den mest uppenbara överdrift.» Enligt justitieombudsmannens mening innebär affischen intet annat än »ett åskådligt återgivande av den uppfattning, som det socialdemokratiska partiet i konstitutionellt hänseende förfäktar efter senaste ministärförändringen, och partiet har med affischen endast åsyftat att hos valmännen inskräpa vikten av, att partiets åsikt i fråga om det parlamentariska styrelsesättet hävdades.» Någon brottslig innebörd kan icke justitieombudsmannen finna i affischen, ej heller att borgmästarens förbud mot dess offentliggörande varit påkallat av hänsyn till allmän ordning och säkerhet eller av annan giltig anledning.

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.
(Forts.)

När man jämför detta justitieombudsmannens uttalande med vad den ärade lagutskottsordföranden här yttrat om samma affisch, är det nära nog, att man tackar sin herre och gud, att dessa båda herrar äro placerade på de platser, där de nu äro, och icke på ombytta platser.

Under senaste valrörelsen sågs även en annan affisch, vilken likaväl som den nyss omnämnda ansågs göra intryck av att vara smädlig. Där förekom icke något sådant som den pansrade näven, utan där, på denna andra affisch, såg man kanoner och all möjlig försvarsattiralj, och under den myckna attiraljen såg man arbetarmassan gå med krökta ryggar bärande upp det hela. Även denna affisch ansågs av myndigheterna här och var i landet vara så smädlig och sårande, att den måste rivas ned. För mitt vidkommande ber jag att få säga — och därom äro helt visst många med mig överens — att dessa affischer icke voro ett enda dugg mera sårande och smädliga än vad högerns valmanifest voro under senaste valet och för övrigt varit under många år. Och jag är övertygad om, att när högern kommer så långt i valteknik, och där är den nog snart, att även den börjar med affischer, torde dessa sannerligen för de politiska motståndarna bli minst lika sårande och lika upprörande, som arbetarepartiets valaffischer hittills varit för högern.

Herr Petersson sade, att denna förstnämnda valaffisch närmar sig det kriminella ansvaret och att det socialdemokratiska partiet icke borde använda sådana medel, vilka så nära tangerade den kriminella rätten. Och i detta omdöme inrymmer även lagutskottets ordförande fanorna med republikinskrifter samt republikmärkena. Ja, mina herrar, här är ett sådant märke. Tycka verkligen herrarna, att det ser så förfärligt smädligt, riksfarligt och sårande ut? Är det någon, som över huvud taget kan se, vad det är, som står här på detta märke? Om man kom-

Ang. justitie-
ombudsman-
nens ämbets-
förvaltning.
(Forts.)

mer på två stegs avstånd, är det omöjligt att se, att där står »Leve republiken»; ty så små bokstäver är det i inskriptionen. Det kan lika gärna stå »Leve monarkien», ty det passar lika bra i stycket med hela märket. Detta lilla oskyldiga märke förbjöds emellertid bland annat vid en demonstration i den stad, som jag representerar, nämligen Norrköping, dock litet smått urskuldande av polismästaren, därför att det var på högre order. Huruvida de högre myndigheter, som utfärdat denna order, voro tillfinnandes inom länet eller här i Stockholm vet jag icke, men jag skulle nästan tro, att de voro tillfinnandes här uppe i huvudstaden, ty de högre myndigheterna i det län, jag tillhör, ha aldrig visat sig vara så förfärligt skuggrädda, att de ansett ett litet och oskyldigt rött märke, som säljes för 25 öre stycket, vara samhällsvådligt att bära i en demonstration. Huru detta kan tangeras det kriminella, det förstår jag icke, men det är kanske beroende därpå, att jag icke tror, att det monarkiska styrelsesättet ramplar så lätt, som de varmaste anhängarna av detsamma synas tro.

Jag ber, för att nu icke taga upp tiden längre, att till sist få säga, att under brytningstider sådana som de närvarande, är det ju klart, att diverse saker komma fram, som man ju icke närmare känner till. Det har — därom har jag och många med mig personlig erfarenhet — varit så förut, att arbetarna, de lägre klasserna i samhället, visserligen ha tolererats, men nära nog tolererats såsom ett nödvändigt ont. Men så snart som de velat tränga sig fram och ha någonting att säga till om, så ha de ansetts handla obehörigt och ansetts överträda den rätt, som de borde ha; de ha ansetts tränga in på de bättre bemedlades och de makthavande klassernas privilegier, och därför ha de varit illa sedda och illa tålda. De ha skjutits undan med godo eller ondo; men nu tränga sig dessa nya folkklasser fram. Den föregående ärade talaren sade, att arbetarepartiet nu har blivit ett stort och mäktigt parti; och det är ju klart, det förstå vi synnerligt väl, att det skall kännas smärtsamt för de partier, som hittills själva haft makten, att se, hurusom dessa nya riktningar och detta nya parti tränga sig oemotståndligt fram, att man skall finna de medel, med vilka detta parti arbetar, stötande och sårande, och att man skall känna sig illa berörd av desamma. Men jag ber då att få erinra om, hurusom detta parti och dess medlemmar under så många år nödgats känna sig sårade och illa berörda av de gärningar, som de maktägande partierna hittills ha utfört, hurusom de känt sig illa berörda av att ständigt hållas utanför inflytande och av att bli illa behandlade på olika sätt. Det är nödvändigt, synes det mig, att man är en smula tolerant mot olika åskådningar, och jag skall be att få säga den föregående ärade talaren, att jag fruktar ingalunda det som han fruktade, nämligen att om det skulle ställas till motdemonstrationer mot arbetarnas demonstrationer, därav skulle följa kravaller. Ätminstone skulle icke kravaller följa

på grund av arbetarnas uppträdande vid deras demonstrationer. Det är litet oförsiktigt med tanke på februaridemonstrationerna här på Stockholms krogar, exempelvis då punschpatriotismen icke tolererade, att man ens satt under skränet, att tala om kravaller just på grund av arbetarnas demonstrationer, då man tillhör det läger, som visat sig vara mest intolerant av alla. Vi måste enligt min mening, om vi över huvud taget vilja, att klasserna skola förstå varandra, visa en smula tolerans, och motpartiet måste med eller mot sin vilja finna sig i att arbetarpartiet, att socialdemokraterna finnas till, att de komma att bedriva sin propaganda, sin agitation och att de i fortsättningen komma att med stöd av gällande lagar och författningar kräva lagligt skydd och laglig rätt för denna sin propaganda, när den bedrivs lojalt.

Det är på grund härav, som vi tillåtit oss att göra de erinringar till justitieombudsmannens ämbetsberättelse, som vi gjort, vissa om, att dessa erinringar allt mer och mer som utvecklingen går framåt skola erkännas vara riktiga, och det är därför, herr talman, som jag yrkar bifall till herr Lindhagens förslag.

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.
(Forts.)

Häruti instämde herr *Kristensson*.

Herr Herlitz: Herr talman! Jag skall icke alls inlåta mig på de av reservanternas och sedermera här i diskussionen berörda särskilda fallen. Jag skall endast yttra mig om de principiella uttalanden, som förekomma i herrar Lindhagens och Perssons reservation. Dessa inledande betraktelser, såsom reservanternas själva beteckna dem, ha till uppgift att fästa uppmärksamheten på de brister, som vidlåda justitieombudsmansinstitutionen. Jag har försökt att mycket sorgfälligt studera dessa betraktelser, och jag har för mig framställt den frågan: huru önska reservanternas dessa av dem påpekade brister avhulpa? Jag har icke av reservationen kunnat erhålla ett tillfredsställande svar på den frågan, och jag beklagar, att reservanternas muntliga utläggningar i dag icke har fört mig mycket längre.

Ifrågavarande av reservanternas framhållna brister äro tre. Den första är justitieombudsmannens »vanskliga anställning», varmed man menar den vanskliga ställning, vari justieombudsmannen kommit till följd av det sätt, varpå han väljes. Mot valsystemet göras två anmärkningar. Den första är, att valet sker varje år. Jag får säga, att om reservanternas skulle vilja väcka förslag om och lyckas genomdriva, att valet skedde för någon längre tid, omfattade en längre valperiod, tre eller fem år, så undrar jag, om verkligen från den motsatta sidan ett sådant förslag skulle väcka något synnerligen stort motstånd. Om reservanternas äro måna om att bevara eller stärka justitieombudsmannens ställning genom att göra valperioderna längre, förmodar jag, att en sådan tanke, därest den vinner understöd från deras egen sida, icke skulle röna mycket motstånd från den andra sidan.

Den andra anmärkningen är, att valet sker genom valmän,

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.
(Forts.)

som till hälften utses av vardera kammaren. Jag trodde verkligen icke, att det var reservanternas mening att antyda, att valet rätteligen borde förrättas av andra kammaren ensam, men av herr Lindhagens yttrande vill det ju synas, som om det vore hans verkliga önskan. Justitieombudsmannen borde sålunda vara icke riksdagens justitieombudsman, utan riksdagens andra kammares justitieombudsman. Jag får då säga, att den tanken uppenbarligen är väl tidigt väckt, ty naturligtvis tro icke reservanterna, att det skall kunna lyckas för dem att för närvarande genomdriva en sådan ändring av justitieombudsmannainstitutionen. Men herr Lindhagen är, som bekant, icke rädd för att framkasta framtids-tankar; och att den tidpunkt, då denna tanke skulle realiseras, ligger några år fram i tiden, genererar honom väl icke; men fram-synt som han är, bör det vara honom ganska klart, att om och när en gång den tidpunkten kommer, att en sådan tanke kunde realiseras, då är det för sent, ty när en gång den sidan herr Lindhagen representerar har kommit därhän, att den kan lyckas genomdriva en sådan grundlagsändring, då har hans parti säkerligen en sådan makt och ett sådant inflytande i landet, att det är alldeles obehövt, att partiet också har justitieombudsmannainstitutionen uteslutande i sin hand. Jag undrar nu, om herr Lindhagen eller de båda reservanterna i själva verket skulle tycka, att det vore önskvärt att få ett sådant rättstillstånd, som då skulle uppkomma. Jag vill fråga, om någon av dem någonsin har sett ett makthavande politiskt parti underlåta att missbruka sin makt, och jag är övertygad, att när den tiden kommer, så skall, med den månhet om de små och svaga, som utmärker herr Lindhagen, han säkerligen då väcka förslag om en första kammarens justitieombudsman till skydd mot de makthavandes missbruk.

Herr Lindhagen anmärkte, att det var så svårt för justitieombudsmannen att veta, om han skulle stå på andra-kammarbenet eller på första-kammarbenet. Är det icke grundlagens mening, att justitieombudsmannen skall vara en hel karl, som har rygg att stå på sina egna båda ben; han skall, utan att titta vare sig åt höger eller vänster, rätta sig efter sitt eget samvete och efter Sveriges lag, som han är satt att övervaka, och då först, när han så gör, fyller han sin uppgift enligt instruktionen.

Den andra bristen, som reservanterna funnit i justitieombudsmannainstitutionens nuvarande ställning sådan den utvecklats sig, är denna: »Det är ytterst domstolarna, som genom sina utslag i de väckta åtalen sitta till doms över befogenheten och riktigheten av ombudsmannens uppfattning». Är det då verkligen meningen, att i detta avseende skall göras någon ändring? Vilja reservanterna sätta någonting annat i domstolarnas ställe? Justitieombudsmannen är dock en åklagare, och en åklagare skall väl föra talan inför domstol. Icke är det väl meningen, att justitieombudsmannen skall bliva en allom bjudande och råddande herre, som själv skall både åtala och straffa? Det vore ju icke att reformera denna institution, utan att avskaffa densamma

och ersätta den med en annan. Jag har fått det intrycket, att detta icke är reservanternas mening. Jag undrar, om jag icke tolkar deras mening rätt, när jag antar, att de egentligen ville säga, att justitieombudsmannen borde icke bry sig så mycket om domstolarnas mening; han skulle icke vara så rädd för att få sina åtal ogillade; han skulle, som det heter här, åstadkomma »väckelse», och det är huvudsaken; huru det sedan går med åtalen är icke så farligt. Det kan hända, att jag missförstått reservanternas mening, men jag har icke kunnat få ut något annat av vad de sagt. Men en sådan syn för saken kan jag på intet vis gilla. Justitieombudsmannen skall naturligen först göra sig den frågan, vad som är gällande lag i ett visst avseende. Finner han, att en ämbetsman brutit däremot, skall han åtala denne. Får han då sitt åtal ogillat, kan det hända, att han finner, att domstolen har orätt tolkat lagen, och då skall han gå till högre instans. Får han även där orätt, skall han försöka vinna förklaring av lagen. Finner han däremot, att domstolen har rätt tolkat lagen, fastän lagen enligt justitieombudsmannens mening är oriktig, skall justitieombudsmannen begagna sin rätt att söka ändring i lagen. Men vad han *icke* skall göra, det är: han skall icke väcka ett åtal, om vilket han vet, att det icke kan av domstolen bifallas. Han skall icke göra det redan därför, att han skall lyda sin tydliga och klara instruktion. Där heter det: »Skulle, emot förmodan, justitieombudsmannen någon domare, ämbets- och tjänsteman utan skäl tilltala eller tilltala låta, eller genom obehörig anmälan och olagliga påståenden förolämpa, vare han till ansvar och plikt därför, lika med aktorer i allmänhet, efter lag och författningar, skyldig». Han skall underlåta att anställa åtal när han vet, att det icke kan bifallas, och detta även därför, att åklagaren lika väl som domstolen är samhällets organ för rättens förverkligande, och han kan icke utan att bryta mot sin ämbetsmannaplikt påkalla en rättstillämpning, som han vet icke vara den rätta.

Jag kommer nu slutligen till den sist påpekade bristen. »En omständighet, som också är ägnad att minska ämbetets betydelse, är det äventyr av rekonventionsansvar, som är förenat med en anmälan hos ombudsmannen.» Det skall således vara en brist, att den, som gör en angivelse hos justitieombudsmannen, skall stånda laga ansvar, om angivelsen är falsk. Justitieombudsmannen själv är, såsom jag nyss framhöll, författningsenligt underkastad rekonventionsansvar, men den enskilde mannen, som till honom gjort en angivelse, vilken måhända föranleder till ett oriktigt åtal, skulle vara straffri. Nu vill jag fästa uppmärksamheten på, att man icke skall komma och säga, att enkla och obildade personer icke kunna förstå vad de ha att iakttaga för att icke göra sig skyldiga till brott, som är underkastat rekonventionsansvar, ty så förhåller det sig icke. Om en person anmäler, att den eller den handlingen har en ämbetsman begått, och han talar sanning, är han icke underkastad ansvar. Här vill man,

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.
(Forts.)

Ang. justitie-
ombudsman-
nens ämbets-
förvaltning.
(Forts.)

om man skall tolka orden sådana de stå, att ämbets- och tjänstemän i detta land skola vara underkastade angivelser av hur förgripligt innehåll som helst, utan att angivaren skall kunna straffas därför. Jag tror för min del icke, att vi icke ha för mycket av ansvarskänsla i detta land. Jag erinrar mig från de första dagarna av denna riksdag, hur en mycket framskjuten man i kammaren talade om de anonyma brev, som han, liksom så gott som alla män i framskjuten ställning, är van att få mottaga. Det finnes på alla håll, icke blott på den ena sidan utan på alla sidor, vida kretsar, där man har sitt nöje i att ansvarslost slunga ut mot motståndare smädelser, som gå på heder och ära. Jag ser i detta ett tecken på, att vårt folk icke har för mycket ansvarskänsla. Jag gjorde naturligtvis orätt, om jag sade »vårt folk» i den meningen, att *hela* vårt folk skulle vara på det sättet beskaffat, men det kan icke förnekas, att denna lumpna, eländiga, fega trafik är så spridd, att det kan vara fara för att den sprider sig vidare. Och framför allt: saken ligger så till, att man sannerligen icke bör vidtaga åtgärder för att minska ansvarskänslan. Det vill jag säga till dem, som nu stå beredda att träda till allt större makt, att hur utvecklingen går, till höger eller vänster, icke går den till lycka för landets framtid, om riksdagens kamrar göra uttalanden, som syfta till att minska ansvaret och förringa ansvarskänslan.

Herr Schotte: Herr talman, mina herrar! Då jag och en annan kammarledamot till förevarande lagutskotts utlåtande anmält en blank reservation, så tillåter jag mig att yttra ett par ord.

Min allmänna uppfattning av den fråga, som förevarande utlåtande avser och av herrar Lindhagens och Perssons reservation närmast har väckt, är den, att justitieombudsmannens ställning och hans tillsättande samt kanske framför allt den ganska litet ingående granskning, som lagutskottet i själva verket kan ägna hans ämbetsförvaltning — det är huvudsakligen ett och annat sporadiskt fall, som kommer fram och blir föremål för utskottets mer ingående uppmärksamhet — böra föranleda lagutskottet till en viss försiktighet i sina uttalanden. Såsom lagutskottet nu formulerat sin anmälan till riksdagen, innebär detta närmast ett gillande av de åtgärder från justitieombudsmannens sida — de må vara vidtagna eller underlätna — som fallit under lagutskottets förevarande granskning. Olika meningar ha emellertid yppats inom lagutskottet rörande ett par ärenden, och vid sådant förhållande har jag ansett det vara riktigast, om lagutskottets utlåtande fått formen av en enkel anmälan, att lagutskottet grundlagsenligt fullgjort sin granskning av justitieombudsmannens ifrågavarande ämbetsförvaltning. Det kan ju uppenbarligen beträffande åtskilliga fall, som förekommit under justitieombudsmannens handläggning, uppstå olika meningar, om en viss åtgärd bort vidtagas eller ej, eller om det

formella förfaringssättet i ett visst ärende varit det möjligast önskvärda. Då sådan meningsskiljaktighet uppkommer, tror jag, att det är lyckligast, att utskottet ger sin anmälan en sådan form, som icke behöver innebära ett bestämt gillande av justitieombudsmannens ifrågavarande omstridda åtgärder. Såsom det nu tillgått vid utskottets anmälan i ärendet, inbjudas ju de olika meningssyttringarna till att på annat sätt göra sig gällande. Man får en reservation och en debatt i kammaren, som jag över huvud taget icke anser vara önskvärd. Jag kan visserligen ha åtskilligt att anmärka mot reservanternas erinringar, men jag finner heller ingalunda utskottsordförandens uppträdande i förevarande debatt lyckligt.

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.
(Forts.)

Herr Petersson i Lidingö villastad: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få göra ett par repliker till herr Persson i Norrköping. Det kan behövas, att vi klara upp litet vad som står oss emellan. Han ansåg det egendomligt, att den präst, som rivit ned valaffischen, icke skulle kunna åtalas enligt lagen om straff för ämbetsbrott av präst. Ja, herr Persson, den saken är så oändligt enkel. En tjänsteman kan göra sig skyldig till brott av olika slag. Han kan begå ett brott mot allmän strafflag, mörda, stjäla eller begå annat brott, som står i den allmänna lagen. Då åtalas han av allmän åklagare vid vanlig domstol. Eller också kan han göra sig skyldig till ämbetsbrott av varjehanda art. Då åtalas han av justitieombudsmannen inför det forum, som i detta fall är särskilt bestämt. Den paragraf, som utskottsreservanterna åberopat, går nu därpå ut, att om en präst begår ett svårt konduittfel, om han gör sig skyldig till advocerande inför domstol eller förkastligt uppförande i handel ochandel, som visserligen icke är enligt allmän lag straffbart, men som icke kan tålas av en präst, så kan och skall ett sådant konduittfel betraktas som ämbetsbrott och bestraffas enligt lagen om straff för ämbetsbrott av präst. Men detta konduittfel skall då icke vara sådant, att det faller under allmän strafflag. Det är hela den så obegripliga och krångliga historien.

Nu har jag sagt, att vad man vet om denne prästs förfarande ger anledning antaga att om det överhuvud taget är straffbart alls, så skall det bedömas enligt allmän lag såsom förgälselväckande uppförande på allmän plats. Men då skall det anmälas till allmänne åklagaren och icke till justitieombudsmannen. Om justitieombudsmannen icke upptager en sådan anmälan till behandling, så innebär det, att han, och det med rätta, finner handlingen icke kunna hänföras till ämbetsbrott av präst.

Jag ber att få säga ännu ett par ord. Herr Persson relaterade en del som han sade flagranta fall. där justitieombudsmannen satt förfarandet i gång men där saken icke blivit slutförd, och han tyckte, att justitieombudsmannen då på samma sätt

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvalning.
(Forts.)

borde gått på i de av reservanterna ömförmålta fallen. Jag tycker, att herr Persson borde ha dragit en motsatt slutsats. Den omständigheten att justitieombudsmannen satt ett förfarande i gång i många fall liknande dem, som omtalas i reservationen, den visar väl, att justitieombudsmannen måste haft några särskilda skäl, några särskilda betänkligheter mot att i de fall, som reservanterna avse, sätta samma förfarande i gång, och sådana skäl har han enligt mitt förmenande även haft. Att han visst icke vägrar ingripa över hela linjen, visa de förhållanden, som herr Persson i Norrköping åberopat mot honom.

Så var det fråga om valaffischen. Jag skall icke tillåta mig att ånyo gå in på den saken. Jag vill bara säga, att då herr Persson sätter likhetstecken mellan den uppfattning, som jag uttalat, och den uppfattning, som uttalats av den åtalade borgmästaren, tager han fel, och då han gör motsatt förhållande gällande mellan den uppfattning jag uttalat och den uppfattning som justitieombudsmannen uttalat, tager han fel för andra gången. Det kan dock hända, och jag skulle nästan tro det, att min uppfattning stämmer mycket mera med justitieombudsmannens än med ifrågavarande borgmästares. Vad jag sagt är att denna affisch *närmar* sig det kriminellas gräns, men den har kanske icke överskridit den. Men borgmästaren har haft en annan mening och ansett affischen brottslig samt därför ingripit mot densamma. Justitieombudsmannen har ansett denna uppfattning oriktig och därför lämnat den handräckning mot borgmästaren, som blivit begärd. Men det innefattar icke, att icke justitieombudsmannen mycket väl kan ha samma mening om affischens beskaffenhet som jag har. En annan sak är, huru långt man kan gå, innan man överskrider den kriminella gränsen.

Emellertid kan jag, herr Persson i Norrköping, icke annat än beklaga, att vi fortfarande skola ha att räkna med detta våldsamma sätt att agitera. Jag trodde mig icke gå för långt, när jag hemställde till det socialdemokratiska partiet, om det icke skulle kunna taga i övertvägande med hänsyn till den stora makt det vunnit, att använda något mindre utmanande, något mindre svåra agitationssätt än dem, det nu är fråga om.

Jag skulle även vilja säga ett par ord emot herr Schotte. Jag tror icke, att den fras, som utskottet slutar sitt utlåtande med, på något sätt innefattar vad herr Schotte vill lägga däri. Den är avfärdad på samma sätt som den varit sedan lång tid tillbaka — huru lång har jag icke undersökt — och det är den vanliga formen, då man icke har någon direkt anmärkning att göra mot justitieombudsmannen. Det innebär icke någon décharge, ty sådan har riksdagen icke att giva. Justitieombudsmannen får icke någon décharge. Han sköter sitt ämbete som hans samvete bjuder honom, och om riksdagen icke är nöjd med honom, väljer riksdagen icke om honom. Vad utskottet alltså skall meddela, är, om det föreligger något förhållande

av den beskaffenhet, att det bör komma till riksdagens kännedom, när den skrider till val av justitieombudsman. Vi, pluraliteten, ha icke haft något sådant att anmäla, och då är det vanliga uttrycket, att »justitieombudsmannens ämbetsförvaltning icke givit utskottet anledning till särskild erinran eller anmärkning». Jag tror sålunda, att vad herr Schotte anfört icke är av beskaffenhet att böra föranleda riksdagen att gå ifrån den vanliga formen för riksdagens uttalande.

Jag skall icke uppehålla kammaren längre.

Herr Lindhagen: Det är ju klart, att i en sådan fråga som denna de olika meningarna måste bryta sig mot varandra enligt den samhällsåskådning, som var och en har. Då nu reservanterna ha framhållit, att den miljö, i vilken justitieombudsmannainstitutionen är insatt, icke är den rätta, så är det tydligt, att de, som befinna sig i denna miljö, skola finna, att de äro i utomordentligt gott sällskap, och på detta sätt kan man icke komma till något annat än att bestrida eller bekräfta varandras uppfattningar. Att därför inläta sig i en polemik med herrar Herlitz och Petersson i Lidingö villastad synes mig vara lönlöst, då vi stå på motsatta ståndpunkter med hänsyn till den sociala frågan: våra samhällsuppfattningar äro sådana, att vi icke förstå varandra.

Jag vill dock säga några ord om våra ståndpunkter. Herr Herlitz ville veta, huru reservanterna anse att justitieombudsmannen bör utses. Jag anser, att man borde väcka en motion, i vilken föresloges, att justitieombudsmannen liksom den blivande militieombudsmannen utsåges endast av andra kammaren och detta på de grunder, jag anfört. Nu är det riktigt, som herr Herlitz anmärkte, att en sådan motion icke skulle gå igenom, och varför skall man då väcka den? Vad tjänar det till att vara framsynt, då en sådan sak går igenom av sig själv, när den tiden kommer, då den kan genomföras? Men sakerna gå icke igenom av sig själva, utan endast när människorna vilja det. Detta sker endast genom att våra sinnen bliva mogna för saken, och om man icke försöker implanta saken i sinnen och vänjer sig vid att tänka, att den kan gå igenom, så går den icke igenom. Därför är det så nödvändigt att, om man vill en sak, i tid verka därför.

Ja, det skulle bliva för vidlyftigt att nu bemöta allt vad herr Herlitz sade. Jag vill ytterligare endast fästa mig vid det sista. Han gjorde sig skyldig till ett misstag, då han ville framhålla, att reservanterna avsett, att en anmälan till justitieombudsmannen skulle kunna göras utan något ansvar. Det ha vi icke menat, men vi ha måst taga hänsyn till att denna risk av ansvaret är av den beskaffenhet, att man måste räkna med, att ansvaret icke blir rättvist. Jag fick den tanken, när en justitieombudsman en gång sade mig, att han icke kunde begripa, varför domstolarna i ett visst fall ådömt ett enligt hans uppfattning alldeles oskäligt straff för anmälan till justitieombudsmannen.

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.
(Forts.)

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.

(Forts.)

Jag tänker, att härpå kunde rådats bot genom att rekonventions-talan för angivelse till justitieombudsmannen icke finge äga rum utan att justitieombudsmannen därtill givit sitt samtycke, varigenom man skulle få en garanti, som skulle kunna trygga medborgarnes rätt att med någon trygghet få vända sig till justitieombudsmannen med sina bekymmer.

Herr Herlitz slutade med att tala om den ansvars känsla, som det gäller att ha, och han tycktes vilja taga denna känsla på entreprenad för det parti, som han tillhör. Jag vill då säga, att ansvars känslan nog icke är så synnerligen stor hos människor i allmänhet, och detta kommer nog att vara förhållandet i många tusen år. Men det är av vikt, att denna känsla dock finnes. Sålunda är det av vikt, att den finnes även hos högerpartiet. Herr Herlitz bör, om han har verklig ansvars känsla, tänka på detta sitt ansvar, innan han går att rösta för avslag på motioner i sociala frågor. Där skulle han ha anledning att tänka på sitt eget ansvar icke mot landet, som han säger, utan mot människorna i landet, ty det är människorna som äro själva landet.

Vad angår det särskilda fall, som herr Petersson i Lidingö villastad anförde, och som handlade om en skollärare, som mot en massa föräldrars vilja, som det visade sig, demonstrerade för Hedin genom att sjunga sånger för honom — skolläraren som var en märkesman för den stridande högern, sade, att han uppträdde å ungdomens vägnar — så anser jag, att denne person överskridit sin befogenhet genom att låta dessa barn tjänstgöra som staffage för en sådan politisk demonstration. Han må ju gärna demonstrera för sig själv så mycket som helst men icke använda socialdemokratiska föräldrars barn för att ävägbringa en hyllning för en man, som är ute på en politisk agitation, som avser att slå ned den socialdemokratiska samhällsuppfattningen. Om herr Petersson i Lidingö villastad anser detta befogat, så beror det nog också — när det kommer till kritan på en högeråskådning, att han ansett, att justitieombudsmannen icke borde här ingripa. Det var denna grundton, som genomgick hans uppfattning, att man liksom hade anledning att känna sig mera upprörd, när det kunde vara fråga om att ingripa mot dem, som hyste en socialdemokratisk åskådning, än när det gällde dem, som hyllade en högerpolitisk åskådning. Detta var särskilt framträdande i vad han nämnde om prästen, som rev ned valaffischen. Nu har herr Petersson i Lidingö trott, att i kraft därav, att affischen var uppslagen vid allmän väg, ansvar enligt lagen om ämbetsrätt av präst, enär det i stället då var föregelseväckande beteende å allmän plats icke kunnat utkrävas. Jag tycker, att justitieombudsmannen åtminstone bort infordra förklaring, huru det förhållit sig härmed. Hade det därvid visat sig, att anslaget icke uppsatts på själva vägen och således icke på en offentlig plats, så hade nämnda lag haft sin tillämpning. Om det åter visat sig, att anslaget varit uppsatt på allmän plats, vad hade

då bort ske? Jo, då hade justitieombudsmannen bort vända sig mot allmän åklagare för det han icke åtalat prästen. Det hade varit den givna konsekvensen, ty meningen är väl icke att lämna sådana saker obeivrade, därför att det gällde ett högerpolitiskt tilltag. Men det är nog så, herr Petersson i Lidingö villastad, att förargelseväckande beteende ställer sig olika från högersynpunkt och från vänstersynpunkt. Vi andra vilja icke åtal för förargelseväckande beteende i så stor omfattning som högermännen, men vi måste någon gång angiva de värsta övergreppen för att demonstrera för vår uppfattning, att det skall vara likhet inför lagen. Vad är det för ett sätt att i detta fall absolut vägra att ingripa mot demonstranter å restauranger i Stockholm, som kastat punschglas och citroner och vad det varit på dem, som suttit där, när det dock är tydligt, att detta är förargelseväckande beteende på offentlig plats? Tro herrarne i polisen — som ju bestå bara av högermän, så vitt jag kan förstå — att det är riktigt att icke åtala sådant, men att om andra försöka att demonstrera för sina egna politiska åsikter på det rum och den plats, där de ha rätt att göra detta, då söka att komma åt sådana demonstrationer? Ja, man tar sig före att åtala en person av det socialdemokratiska partiet, som ropat »leve republiken» bland socialdemokrater vid ett deras möte inomhus. Han blev visserligen frikänd av domstolen — så långt går man alltså icke ändå. Herr Petersson i Lidingö villastad har förklarat, att självsvald och okynne böra beivras, och det var sålunda lycka för denne man, att herr Petersson icke den gången satt i domstolen.

Så ha vi på detta sätt kommit in på frågan, om man får offentligen uttala, att man önskar en ändring i regeringsmaktens sammansättning liksom i första och andra kammarens sammansättning, och då har jag för min del sökt göra gällande, att det är fullkomligt olagligt att å ena sidan kanske tolerera att man ropar »leve enkammarssystemet» men å andra sidan icke tolerera, om någon ropar »leve republiken». Vad finnes för skillnad i detta? Man kryper för en officiell dekoration, och känner ej något av den ansvarskänsla, som herr Herlitz lika patetiskt, som oriktigt talade om. Nej, likheten inför lagen måste vi taga itu med av alla krafter, och kan icke justitieombudsmannen upprätthålla den, så måste vi, som efter förmåga sträva att skapa fram ett verkligt rättstillstånd, ingripa med de medel, som stå oss till buds. Det är således från min synpunkt icke ett överträdande av några grannlagenhetshinder att vara med om denna erinran angående justitieombudsmannen, utan denna anmälan utgör ett led i en politisk verksamhet att skapa likhet inför lagen, och detta söker jag även för min del fullfölja inom alla instanser, så länge jag har någon talan. Om herr Petersson sålunda anser, att man av grannlagenhetsskäl skulle vara förbjuden att verka för vad som är rätt och riktigt, så tror jag, att detta är sådana grannlagenhetsskäl, som man kan sätta sig

Ang. justitie-
ombudsman-
nens ämbets-
förvaltning.
(Forts.)

över, ty gör man icke det, då handlar man icke rätt och riktigt. Det är då givet, att jag måste vara högeligen intresserad av denna sak, därför att jag är intresserad av likheten inför lagen. Men herr Petersson är fullkomligt lika intresserad av saken och lika mycket part i densamma, ty han vill absolut motsätta sig detta, han vill, att det vi betrakta som en kamp för rätten skall betraktas som godtycke och självsvald, så att vi i det fallet äro precis lika goda kålsupare.

Vad angår påståendet, att polisen bör äga en viss bestämmanderätt med hänsyn till demonstrationerna för att undvika kravaller, så vill jag säga, att icke kan väl polisen förbjuda människorna att ha sina meningar och åsikter och icke heller rättigheten att uttryckligen giva dem tillkänna. Vad tror herr Petersson mest är ägnat att framkalla kravaller: att hindra folk att uttala sina åsikter eller att tillåta dem att göra så? Jag tror, att anledning till kravaller uppkommer snarare på det förra sättet än på det senare. Vad republikmärket beträffar vill jag säga, att här uppträda personer, med märken med tre kronor i knapphållet, och varför skola då icke personer, som ha en motsatt uppfattning, få bära republikmärket, som är ett märke för deras åskådning?

Herr Petersson talade om förhållandena i Frankrike. Ja, om där äro ruttna förhållanden, vilket jag ej känner, behöva de därför ej vara så hos oss. Det säges ju, att vårt land är frihetens stamort på jorden, och då studenterna kommo hit till Stockholm för att tåga upp till borggården så sjungo de bland annat också sin sång om den saken. Skola vi kämpa för friheten, så böra vi kämpa för alla medborgares frihet, även om de icke tillhöra allmänna valmansförbundet. Nej, detta oerhörda hyckleri från allmänna valmansförbundets sida, som vill bestämma vad som får göras och låtas här i landet och som sedan talar om ansvar, detta hyckleri måste med all kraft tillbakavisas.

Det är endast för att få justitieombudsmannen i sin rätta nivå som reservanterna avgivit detta uttalande med tanke på Sveriges verkliga frihet, friheten åt landets egna medlemmar att äga ett fosterland och att äga del i dess materiella resurser och friheten att uttala sina åsikter om statsmaktens organisation utan att politikens märkesmän behöva lägga sig i det. Detta är anledningen till att jag, herr talman, vidhåller mitt yrkande.

Herr Jespersion: Herr talman! Jag har ansett att det borde från något annat håll än deras, som själva äro domare, bemötas vad herr Lindhagen sade mot Sveriges domarekår. Herr Lindhagen har yttrat såväl vid detta tillfälle som tidigare, att Sveriges domarekår icke kan döma opartiskt: den måste ovillkorligen påverkas av sina politiska meningar. Jag anser detta vara en så orättvis beskyllning, att det från en utanför domarekåren stående ovillkorligen måste sägas ifrån, att man icke hyser en sådan uppfattning om Sveriges domarekår. Ifall vi

skola taga dem, som utöva domaregärning och som ha säte och stämma i andra kammaren, så tillhöra väl alldeles säkert de flesta vänsterpartierna, men icke kan det väl någonsin falla mig in att tro, att de vid avdömandet av en sak, som gäller en högerman, icke skulle följa det, som är bäst och rättast från rättssynpunkt och som är deras bestämda övertygelse. Jag är alldeles viss om att så är förhållandet och det förvänar mig på det högsta, att en person, som själv är domare, kan uttala sådana meningar och likväl kvarstanna på domareplatsen. Ty om man känner med sig, att man icke kan oväldigt utöva domareämbetet, då, menar jag, bör man avgå från detsamma.

Herr Lindhagen har yttrat — och detta har sedan understrukits av herr Persson i Norrköping — att vi här i landet icke ha någon demonstrationsrätt. Det förvänar mig på det högsta, att herr Lindhagen kan uttala något sådant. När man får lov att utropa »leve republiken» här i Stockholm och Stockholms borgmästare kan göra det och icke blir dömd till mer än 100 kronors böter och får behålla sin plats fortfarande, då måste vi väl ha demonstrationsrätt, ty något sådant skulle icke kunna förekomma i något annat land: man skulle i andra länder icke våga utropa »ned med det bestående», vare sig det vore i ett land med republikanskt eller monarkiskt samhällsskick.

Han yttrade också, att yttrandefriheten är så begränsad här. Men det förvänar mig, att han kan ha en sådan uppfattning, ty icke någonstades i något annat land, förmodar jag, skulle det gå an att ropa »ned med det samhällsskick, vi ha, och upp med något annat». Herr Lindhagen har i detta fall en sådan åskådning, som jag tror icke kan delas av många i detta land. Jag förmodar, att det är högst få som mena, att självsvåldet skall få gå så långt, att man opåttalt får angripa det bestående samhällsskicket. Således kan jag icke finna annat än att detta måste betraktas som självsvåld, och jag tror icke, att det ens för det parti, som herr Lindhagen tillhör, skulle vara lyckligt, att självsvåldet går allt för långt. Det är icke många dagar sedan herr Branting i sin egen tidning uttalade sitt misshag över en yngre fraktion inom sitt parti för att den lyckats genomdriva sin vilja mot de ledandes. Jag tror, att det kan bliva så, att i fortsättningen detta självsvåld kan komma att gå för långt även inom detta parti, och jag anser, att självsvåldet bör ha sina gränser såväl inom detta parti som inom andra.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lingström: Herr talman! Jag ber att livligt få instämma i vad herr Petersson i Lidköping villastad anført. Särskilt ber jag att få yttra mig om reservanternas anmärkning mot justitieombudsmannen, för att denne icke ingripit mot polismyndigheterna, därför att dessa förbjudit härandet av fanor med inskriptionen »Leve republiken», m. m.

Ang. justitie-
ombudsman-
nens ämbets-
förvaltning.
(Forts.)

Jag skall därvid försöka draga ut konsekvenserna av dessa demonstrationer och dessa leverop. Skall republiken införas, måste konungadömet upphöra, skall detta upphöra, måste ju konungen avskedas. »Leve republiken» vill jag sålunda likställa med »Ned med konungen». Då konungen enligt grundlagen är oavsättlig, måste önskemålets förverkligande avse en våldsåtgärd. Skall icke polismyndigheten äga rätt att ingripa vid hot om våld mot den främste statschefen, konungen, när skall den då ingripa? Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan: att ämbetsberättelsen utan anmärkning lägges till handlingarna.

Herr Lindhagen: Det är ju icke mycket att svara på detta. Jag tycker emellertid, att just herr Jesperson var självvåldig i hela sitt anförande. Jag måste beteckna som självvåld det, att man betraktar vad man själv icke förstår eller fattar som självvåld; man måste väl ha tolerans också. Det finnes framför Uppsala universitet, som ju gudbevars skall representera den högsta bildningen, en staty föreställande Geijer. Vid Geijers fötter sitter en kvinnofigur, kallad Geijers tanke. Vilken var Geijers tanke? Den har fått sitt mest expressiva uttryck i hans uttalande: Respekt för gällande lag och öppen rätt att fordra en annan. Herr Jesperson får väl då taga och väcka en motion om borttagande av detta fruntimmer från statyn, ty enligt hans uppfattning skulle hon vara en bild av laglösheten. En högerman kan få sitta och demonstrera på krogar och var som helst, men vi sko!a icke ute i det levande livet få säga våra egna tankar angående framtiden och vad som bör göras för att det så småningom skall skapas ett lyckligare samhälle.

Jag ber att på det bestämdaste få bestrida, att så reaktionära åskådningssätt, som herr Jespersons och det, den siste talaren framställde, få gälla som den allmänna uppfattningen bland största delen av Sveriges folk. Jag förmodar, att svenska folket, hur undertryckt det än är av förstakammarväldet och trots det åskådningssätt den siste talaren representerar, väl ändå en gång skall resa sig mot förtrycket, avskudda sig oket och gå fram under sin framtidslösen, som måste vara den enda avgörande, när det kommer till kritan.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på utlåtandets läggande till handlingarna, dels på bifall till det av herr Lindhagen under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen förstnämnda proposition vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Lindhagen i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren lägger lagutskottets förevarande utlåtande nr 4 till handlingarna, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej.

Ang. justitie-
ombudsman-
nens ämbets-
förvaltning.
(Forts.)

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Lindhagen under överläggningen framställda yrkandet.

Voteringen utföll med 94 ja mot 77 nej, vadan kammaren beslutit lägga utskottets förevarande utlåtande till handlingarna.

§ 12.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget bevillningsutskottets betänkande, nr 3, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag rörande skatt å jordvärde.

Ang. skatt å
jordvärde
m. m.

I en inom andra kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 129, hade herr *Lindhagen* föreslagit, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsam och uttömmande behandling av jordvärdesfrågan i hela dess vidd samt framläggande för riksdagen av de förslag, vartill denna beskattningsfråga närmast befundes böra föranleda, i vilket senare avseende borde särskilt övervägas antagandet av författningar rörande dels sär-taxering av jordvärdet å jord och naturatillgångar av olika slag samt eventuellt koncessionsvärden och dels rätt för kommuner att, i den utsträckning de funno lämpligt, ersätta skatter på byggnader och arbetsinkomster med jordvärdeavgifter.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Bäckström*, *Palmstierna*, *Sandler* och *Källman*, vilka ansett, att utskottets hemställan, vari de instämde, bort grundas på annan, av dem angiven motivering.

Efter uppläsandet av utskottets hemställan begärdes ordet av

Herr *Lindhagen*, som yttrade: Att denna fråga av mig återupptagits vid denna riksdag, beror därpå, att jag ansett, att alla realpolitiska frågor, som beröra den sociala frågan, böra komma upp som motvikt till det ensidiga betonandet av försvarsfrågan.

Nu är det klart, att med den lilla tid vi här ha att ägna frågorna man icke kan vara beredd på att inlåta sig i diskussion om denna sak, som kan leda till något bestämt ståndpunktstagande i de olika spörsmålen. Emellertid vill jag säga, att jag icke för min del kan instämma i vare sig bevillningsutskottets utlåtande eller reservanternas mening, de ha nog enligt mitt förmenande samma uppfattning.

Bevillningsutskottet har avvisat saken på den rent formella grunden, att den är under närmare behandling. Det må vara hänt,

Andra kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 23. 3

Ang. skatt å
jordvärde
m. m.
(Forts.)

och det är ett skäl, som man kan åberopa, ehuru jag för min del måste göra gällande, att just beträffande en sådan sak, där man i allmänhet har så litet reda på vad det gäller och där frågan för eller senare måste tränga sig fram till allsidigt bedömande, det just är av vikt, att det inom riksdagen väckes opinion i ämnet, vilken opinion skulle föregå och trycka på den allsidiga utredningen av saken. Jag är för min del övertygad om att den kommitté, som nu sitter, icke kommer helt av egen drift att fullständigt utreda denna fråga. Det skadar i alla händelser icke, att riksdagen söker föra fram sin önskan i detta avseende.

Nu hava emellertid reservanterna i någon mån inlåtit sig på själva sakfrågan. Det är en alldeles bestämd skillnad mellan det åskådningssätt, som motionären lägger på saken, och det reservanternas framlägga. Motionären utgår ifrån att det här är en mycket stor fråga och att man därför bör med största vördnad nalkas densamma. Den har visserligen en del brister, men detta beror på samhällsförhållandena. Alla stora frågor äro behäftade med vanskligheter, så också denna. Reservanterna däremot börja med att säga, att hela den georgeistiska samhällsuppfattningen lider av påtagliga brister, och att man måste avvisa georgeismen såsom en på oriktiga förutsättningar uppbyggd samhällsåskådning, vars utförbarhet också kan starkt betvivlas. Men så finna de några korn att taga vara på. Detta är två alldeles vitt åtskilda utgångspunkter. Jag kan icke för min del ställa mig på ett sådant plan, att anspråksfullt utdöma, vad dessa tänkare sagt, och framställa det såsom något uppenbart bristfälligt eller byggt på oriktiga förutsättningar. Utan jag finner, att det är en god åskådning, som inom den nuvarande samhällsförfattningens ram vill göra gällande, att vad samhället producerar skall samhället ha och icke den enskilde. Detta är icke någon bristfällighet utan en storslagen tanke. Men vidare kräver georgeismen: jord åt alla; varje människa har rättighet att av jorden få ut så mycket hon behöver för sin existens. Detta är också en stor och sund tanke, som aldrig i tiderna kan avvisas. Jag börjar sålunda med att utgå ifrån, att georgeismen, grundad som den är på en ärlig och hänförd åskådning och mångenstädes åtminstone såsom en begynnande gärning utförd i praktiken i ärligt uppsåt, är något, som vi böra nalkas med vördnad och icke, som reservanterna, genast sätta oss över, som om det vore något mindrevärdigt, men som dock kan innehålla små korn att taga vara på. Reservanterna ha icke heller framhållit, vad som är denna samhällsåskådnings förutsättningar, då de säga, att detta åskådningssätt är byggt på oriktiga förutsättningar. De ovannämnda förutsättningarna äro icke alls oriktiga utan tvärtom de mest bärande man kan tänka sig. Vilken är då den samhällsuppfattning, som reservanterna vilja sätta i stället? Reservanterna hava icke ingått på detta, och man kan därför icke bedöma bristerna i reservanternas personliga samhällsuppfattning, men att de äro minst lika stora som georgeismens, därom är jag livligt övertygad.

I min motion har jag också framhållit, att det är klart, att

det är många vanskligheter förenade med denna åskådning liksom med alla andra, och jag för min del har också velat framställa en ny åskådning, som pekar bortom densamma. nämligen att få bort jordvärdet, att jorden icke skall ha bytesvärde, detta marknadsvärde, att man icke skall få schackra med den jord, människor behöva för sina ändamål. Men detta ligger så långt borta i tiden, att man icke nu kan genomföra det, men man kan i sitt arbete inrikta sig på detta mål, som ligger bortom det georgeistiska. Men då målet ligger så långt borta, bör man vara tacksam för alla de uppslag, som föra oss ett avsevärt stycke på vägen och ett sådant uppslag är också den georgeistiska världsåskådningen. Beträffande härefter detaljerna, så säga reservanterna till en början, att jordvärdet icke är så stort som georgeisterna föreställa sig. Jag har ingen uppfattning om den saken, men det är detta jag vill ha utredning om. Reservanterna ha visserligen åberopat en utredning av aktuarien Flodström, men han har icke haft något material att bygga på. Han är själv en principiell motståndare till hela denna sak. Då blir det alltid med en viss tvekan man tänker på hans slutsatser. De undersökningar som på andra håll gjorts i denna sak, särskilt i Danmark genom den danska regeringens försorg, ha visat på, att aktuarien Flodströms siffror icke torde vara riktiga.

Vidare vill jag mot reservanterna erinra något i anledning av att de å sid. 5 i betänkandet angivit några grunder på vilka man skulle kunna gå fram och där även i någon mån georgeismens grundsatser skulle kunna bli tillämpliga. De kursivera särskilt att det blir nödvändigt, att den *framtida* jordvärdestegringen i största möjliga utsträckning indrages. Reservanterna synas därmed vilja ha sagt, att vad man i jordvärdeformen skall inlåta sig på är att i överensstämmelse med professor Cassels uppfattning och många andra dylika uppfattningar bara söka inverka på indragning till någon liten del av det framtida jordvärdet. Jag tror åter, att det kan ligga en mycket stor idé i att till grund för denna reform lägga det rena jordvärdet, även det som är framkallat under föregående perioder. Den invändning man gjort att det redan producerade jordvärdet, den stegring, som uppkommit under förflutna tider, har gått i köp och försäljning och att man därför icke skäligen kan ingripa mot detsamma, denna invändning håller icke streck. Ty det är ju så, att mycket jordvärde, som uppkommit under förflutna tider, ännu ligger i innehavarens hand, utan att han givit något därför. Men vidare är georgeismens mening, att man genom att giva bestämda principer för beskattningen visserligen kommer i en del fall att utkräva skatt även på under det förflutna skapat jordvärde, för vilket redan givits valuta, men i ersättning därför minskar skatten på annat sätt för detta jordvärde, och under sådana förhållanden blir ju orättvisan mindre. För övrigt kan man icke undgå all slags s. k. orättvisa vid beskattning. Om man tänker t. ex. på sockeraktier, så ha dessa ju ett visst marknadsvärde och ha fått detta stegrade värde genom statens lagstiftning. Men i allt fall, om de säljas efter det högre värde de sålunda fått, och sedan staten en vacker dag kommer och säger, att

Ang. skatt å
jordvärde
m. m.
(Forts.)

Ang. skatt å
jordvärde
m. m.
(Forts.)

detta värde icke är legitimt, att det har uppkommit därigenom att det varit tull på socker och att nu accis skall läggas på sockret och därigenom en del tagas tillbaka av det värde på aktier, som redan gått i köp, så får innehavaren av papperet finna sig däri. Det är ett sorts spel han har inlåtit sig på, han har spelat med värden, som han icke skapat, utan som staten genom sin lagstiftning skapat, och då kan det inträffa, att den rätte innehavaren av dessa värden, skaparen själv, framträder och säger, att han vill ha sin andel, och då får den, som spelat med dessa värden, finna sig däri. Men jag medger, att i vissa fall kan även detta leda till verkliga orättvisor, som man bör söka undvika.

Det ser således ut som om reservanterna ville inskränka det hela till att avse endast den framtida jordvärdestegringen. De ha visserligen några antydningar om att man skall kunna genom omläggning av fastighetsskatten träffa fastighetsvärdena i allmänhet, men det är oklart, vad de därmed mena.

Nu hänvisar man emellertid också till, att den blivande utredningen kommer att bli mycket uttömmande i behandlingen av dessa frågor och att man därför saknar anledning att bifalla motionen. Jag tror, att om den kommande utredningen skall taga något intryck av reservanternas motivering och av denna motivering få impulser för något särskilt intresse i saken, så har man icke så mycket att vänta av utredning, ty vi finna ju att även reservanterna anse, att georgeismen är en ganska lumpen världsåskådning. Under sådana förhållanden kan det lätt inträffa, att det hela utrinnes i sanden och blir en av dessa små konjunkturfrågor, som vi syssla med här i det politiska livet, i stället för att hela frågan borde från början flyttas upp på ett högre plan.

Hur jag än ställer mig, fruktar jag således både utskottets motivering och reservanternas motivering, och därför vill jag, herr talman, såsom en opinionsyttring yrka bifall till motionens kläm.

Härpå anförde:

Herr Nilsson i Bonarp: Herr talman, mina herrar! Det behöver icke sägas många ord å utskottets vägnar och jag skall icke heller göra det, utan inskränka mig till att hänvisa till den motivering utskottet anfört för sitt avslagsyrkande. Utskottet har nämligen hänvisat till den omständigheten, att frågan om nya grunder för fastighetsbeskattningen för närvarande är under behandling av kommunalskattekommittén och att sålunda viktiga delar av det spörsmål, herr Lindhagen har framfört i sin motion, sannolikt komma att bli föremål för utredning. Det är med hänvisning till denna omständighet som bevillningsutskottet avstyrkt herr Lindhagens motion, och jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Sandler: Herr talman, mina herrar! Jag skall söka följa de två senaste talarnes exempel och begränsa mig till

det minsta möjliga, men några ord måste dock sägas även från reservanternas sida, särskilt sedan den ärade motionären i sitt anförande vänt sig så gott som uteslutande mot reservanternas uppfattning.

Ang. skatt &
jordvärde
m. m.
(Forts.)

Jag skall beträffande själva sakfrågan inskränka mig till att konstatera, att uti det, som har anförts i den föreliggande reservationen, har det rests kritik mot den georgeistiska åskådningen väsentligen på två punkter. Man har uttryckt sina bestämda tvivelsmål rörande den kända georgeistiska föreställningen att man skall kunna genom en jordvärdeavgift avlyfta alla andra befintliga skatter. Man har ansett sig vara skyldig att gentemot en sådan föreställning betona, att den nog är en illusion, såsom ju framgår av de siffror, vilka föreliggande från aktuarien Flodströms sida. Med anledning av vad motionären yttrat om dessa siffror, vill jag påpeka, att i den bilaga, som åtföljer motionen och som är författad av herr Johan Hansson, uttalas visserligen tvivel om dessa siffror, men det är med mycket stor tveksamhet även herr Johan Hansson, yttrar sig om, huru dessa siffror böra korrigeras.

Den andra punkten gäller rättvisan. Den georgeistiska uppfattningen vill göra gällande, att den sitter inne med rättvisan. Då bör det erinras, att om man nu ställer sig på den ståndpunkten, att samhällsskapade värden skola tillfalla samhället, så får man komma ihåg, att sådana samhällsskapade värden finnas på många andra håll än i jordvärdena och inkomsterna av jordäganderätten. Kapitalräntan är väl dock icke någon naturföreteelse utan en social företeelse, och även beträffande arbetsinkomster får man väl säga, att varenda arbetsinkomst i själva verket innehåller ett alldeles påtagligt socialt moment och att följaktligen den grundsats, som ligger bakom den vanliga inkomstkatten, är berättigad även från rättvisans synpunkt och icke blott från den synpunkten, att man tager pengar där de finnas.

Jag vill ytterligare tillägga endast det, att för riksdagen bör det naturligtvis vara viktigare att se till vad som i denna åskådning är riktigt än vad som kan vara oriktigt, och vi ha därför velat framhäva de goda sidor, vi ha ansett oss finna i denna samhällsåskådning. Jag finner för min del, att det är fullkomligt berättigat att man ifråga om fastighetsvärden söker skilja mellan den del, som är själva jordvärdet, och den som är uppkommen på annat sätt, och att man överhuvud taget bör söka att vid skattläggningen taga hänsyn icke blott till inkomsternas storlek utan även till deras beskaffenhet. Detta gäller naturligtvis icke blott inkomst av jord, utan också alla andra inkomster.

Det kan också sägas, att det från socialpolitisk synpunkt naturligtvis kan vara lämpligt att man genom att taga särskild hänsyn till jordvärdet vid fastighetstaxeringen söker att i möjligaste mån frampressa en bättre användning av jorden, men

Ang. skatt å
jordvärde
m. m.
(Forts.)

man bör samtidigt ocksså besinna, att ifall man uteslutande lägger sig på den bogen och söker driva fram en sådan bättre användning genom jordvärdeavgifter, man riskerar andra komplikationer. Om man t. ex. vill framtinga att obebbyggda tomtområden pressas ut i marknaden, så riskerar man att jordvärdeavgifterna i stället pressa upp husen långt i höjden, och följaktligen menar jag, att man måste se till att man kompletterar sina åtgärder i detta syfte med andra åtgärder. Såvitt jag förstått motionärens uppfattning i detta hänseende, föreligger härvidlag ingen skiljaktighet mellan reservanternas och hans syn på saken.

Vad vårt yrkande beträffar, ha vi stannat vid samma yrkande som utskottet och detta av det, såsom jag tycker, mycket naturliga skälet, att det icke föreligger den ringaste mening i att nu begära utredning i detta ärende. Saken ligger ju så, att kommunalskatteskommittén inom kort har sitt arbete färdigt, och efter vad jag kan finna, har motionären själv den uppfattningen, att ärendet lämpligen och rätteligen bör behandlas av kommunalskatteskommittén. Jag förstår under sådana förhållanden, även om jag tycker att här finnes mycket att taga vara på i denna motion, icke, vad man egentligen skulle kunna vinna, genom att begära, att en ny beredning skall tillsättas eller att de kommitterade, som redan finnas, skola få en särskild extra påstötning, då det ju är upplyst, att de i alla fall ha sin uppmärksamhet riktad på denna fråga och enligt sakens natur måste ha sin uppmärksamhet riktad på den.

Med vad jag nu anför har jag endast velat tillkännagiva den uppfattning, som ligger bakom reservationen, och ber nu att få yrka bifall till densamma.

Herr Hamilton: Herr talman, mina herrar! Jag medger gärna, att en del jord, som är belägen intill de större samhällena och som säljes till tomter och därigenom bereder sin ägare en oskäligen vinst, bör underkastas jordvärdestegringsavgift, men däremot anser jag icke, att sådan bör komma i fråga för den jord, som användes av den jordbruksidkande befolkningen. Vart skulle det bära hän, om man återinförde i vårt land de s. k. sekelgamla orättvisorna eller med andra ord grundskatterna? Jordbruksjorden utgör i närvarande stund en ganska obetydlig del — jag tror blott $\frac{1}{6}$ eller $\frac{1}{7}$ — av vår nationalförmögenhet, den är uppdelad i ett 500,000-tal jordbruksdelar och innehaves väsentligen av de mindre småbrukarna. Om man nu skulle införa en jordskatt, uppgående till ungefär 1 % av jordvärdet så skulle detta minska jordvärdet med 20 à 25 %, och det skulle ha till följd, att de, som inneha denna jord, skulle förlora i det närmaste hela sin förmögenhet, alla de besparingar de gjort, enär jorden i allmänhet är in-tecknad till $\frac{3}{4}$ och vad egna-hemsjorden beträffar till $\frac{5}{6}$ av sitt värde.

Jag tror därför, att införandet av en jordskatt skulle vara

Ang. skatt å
jordvärde
m. m.
(Forts.)

synnerligen olämpligt, men jag medger återigen, att det finnes en del nuvarande direkta skatter, som behöva omläggas. Jag åsyftar därvidlag avgifter, som på den kommunala budgeten utgå för sådana statsändamål som skolor, vägar och fattigvård. Det klagas så ofta i våra dagar över att en stor del av vårt land avfolkas och detta är fallet med just de delar av landet, där den jordbruksidkande befolkningen finnes, och som ligga mera avlägset från de stora industricentra och de andra stora samhällena. Vi klaga, men samtidigt låta vi beskattningsförhållandena befördra denna avfolkning. De rörliga skatteobjekten lämna nämligen helt naturligt dessa högt beskattade landsdelar och flytta in till de större, förmögna samhällena, där skatten är låg. Med dem flyttar även den arbetsföra delen av befolkningen. Statistiken visar, att just i dessa fattiga landsdelar är barnantalet och åldringarnas antal synnerligen stort. De förra kräva undervisning, och kostnaderna härför stiga betydligt, de senare kräva fattigvårdsunderhåll, och man kan säga, att dessa kommuner äro de större, förmögna kommunernas barnuppfostringsanstalter och fattigförsörjningsinrättningar. En omläggning av beskattningen härvidlag är av behovet påkallad, och om man omlade denna skatt till en statsskatt och låte den utgå efter de grunder, som nu äro gällande för inkomstskatten, skulle denna skatt belasta icke allenast de större jordbrukarna, som därigenom skulle få att bära en större andel av denna skatt än de nu ha, utan även de stora kapitalisterna, som i allmänhet hittills icke haft någon vidare skatt att bära. De få det möjligen genom värnskatten, men det kommer väl att anses vara berättigat.

Jag har intet annat yrkande nu att göra, herr talman, än om bifall till utskottets förslag, men då såväl reservanterna som även antager jag, motionären hade tänkt sig att idag giva direktiv åt skattekommittén, hoppas jag, att denna kommitté även tager i övervägande de förhållanden, jag nu framfört.

Herr Lindhagen: Gentemot herr Sandler vill jag säga, att jag tycker det är att draga ned saken alldeles för mycket och därigenom giva dem, som skola reda ut frågan, det intrycket att den är bra litet uppskattad i riksdagen, då man avvisar georgeismen såsom »en på oriktiga förutsättningar uppbyggd samhällsåskådning, vars utförbarhet kan starkt betvivlas». Jag har sagt, att den är byggd på riktiga förutsättningar, men att den i tillämpningen måste begränsas och även begränsar sig själv och även måste kompletteras. Men är den byggd på oriktiga förutsättningar, så kan dess utförbarhet icke starkt betvivlas, utan då är den icke alls utförbar på det sättet. Men det finnes även andra åskådningar, på vilkas utförbarhet man kan tvivla, särskilt den socialdemokratiska. Man kan gå så långt, att man tvivlar på dess utförbarhet, men man måste i alla fall sätta upp den såsom ett mål och sträva efter den så mycket som möjligt. Ur denna synpunkt finner jag, att den-

Ang. skatt å
jordvärde
m. m.
(Forts.)

na reservation icke alls lagt de rättvisa synpunkterna på georgeismen och icke heller själv angivit några grunder för en bättre samhällsåskådning. Jag tror därför icke, att hela frågan vunnit något på denna reservation, utan snarare tvärtom.

Nu vill jag också säga, att dessa utredningsmän behöva allt det påpekande de kunna få, vare sig åt ena eller andra hållet, och ur den synpunkten har man all anledning att bifalla motionen.

Det är en särskild sak, som förekommer i klämman, nämligen förslag om rätt för kommuner att i den utsträckning de finna lämpligt ersätta skatter på byggnader och arbetsinkomster med jordvärdeavgifter. Det är nu så, att riktigheten av en sådan rätt icke utan vidare framgår, och icke heller kan den ådagaläggas genom enbart en utredning, utan man måste experimentera sig fram. Därför har man i Nordamerika och även på några andra ställen lagt i kommunernas hand att besluta, om de vilja pröva på det nya beskattningssättet eller icke, och motionen har ifrågasatt att även den saken skulle tagas under övervägande. Den omständigheten att hela frågan behandlas i kommunalskattekommittén utgör ju en särskild anledning att även taga denna del av frågan under övervägande. Men denna del av motionen har varken utskottet eller reservanterna alls yttrat sig om; jag vet icke vilken uppfattning de härvidlag ha och än mindre vilken uppfattning kommitterade ha.

Jag ber som sagt, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr Sandler: Herr talman! Jag skall blott för att förebygga missförstånd be att i anledning av herr Lindhagens sista anförande få säga, att då man säger, att denna åskådning uppvisar påtagliga bristfälligheter, så betyder detta dock icke, att man icke anser att vissa av de praktiska uppslag, som kunna hämtas därifrån, kunna vara av stor betydelse. Jag vill understryka skillnaden mellan dessa två olika saker: åskådningen kan vara mycket bristfällig, men ändock kunna saker av stort värde hämtas därifrån.

Herr Lindhagen: Ja, då stå vi på alldeles olika ståndpunkter. Herr Sandler utgår från, att den georgeistiska åskådningen är till sina förutsättningar bristfällig, men att det finnes ett och annat guldkorn i den. Jag däremot finner, att den innebär en stor tanke, men att dess utförbarhet i verklighetens värld är begränsad på många sätt. Det är ofantligt olika ståndpunkter.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) avslag däpå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen samt 3:o) avslag å utskottets hemställan och bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 13.

Herr statsrådet *Vennersten* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 147, angående rätt för tyghantverkaren O. F. Eriksson att för åtnjutande av ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 146, angående upplåtelse till lantförsvaret av mark från förra häradsskrivarbostället Stora Vänsberg nr 1 i Värmlands län;

nr 112, angående återuppförande av vinterstallar vid Smålands artilleriregementes kasernetablissemang i Jönköping;

nr 148, angående anvisande av extra rekryteringsbidrag för fyllande av 1915 års stater;

nr 149, angående särskild ersättning till personal tillhörande infanteriregementets reserv och till viss övertalig personal vid infanteriregemente samt angående tillägg för vicekorpralsbeställning eller särskilda befälsarvoden till vissa volontärer vid infanteriet i anledning av övning vid armén av årsklassen 1914 yngre;

nr 143, angående ändringar i reglementet för dövstumslärarnas pensionsanstalt; och

nr 144, angående omorganisation av Chalmers tekniska läroanstalt m. m.

Nämnda propositioner bordlades på begäran.

§ 14.

Föredrogos vart för sig konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av väckt motion om ändring i gällande bestämmelser angående hälsovårdsnämnd och kostnader för hälsovård i viss del av landskommun, där den övriga delen förklarats skola lyda under hälsovårdsstadgans föreskrifter rörande stad; och

nr 3, i anledning av väckt motion angående sådan ändring i bestämmelserna om indelning i valkretsar för landstingsmannaval, att proportionellt valsätt må tillämpas i alla valkretsar.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 15.

Härefter förelåg till avgörande statsutskottets utlåtande, nr 7, angående regleringen av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel innefattande anslagen till finansdepartementet.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Punkterna 4—8.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. patent-
o. registre-
ringsverket.*

Punkten 9, angående patent- och registreringsverket.

I punkten 8 under sjunde huvudtiteln av statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att

dels med iakttagande av viss ändring beträffande benämningarna å de kvinnliga biträdenas avlöningsgrader, godkänna vid nästlidna riksdag framlagt förslag till utgiftsstat för patent- och registreringsverket, att tillämpas tillsvidare från och med år 1915, ävensom de av departementschefen angivna villkor och bestämmelser för åtnjutande av de i samma stad upptagna avlöningsförmåner,

dels ock fatta vissa andra därmed sammanhängande beslut.

Förslaget till utgiftsstat var av följande lydelse:

Utgiftsstat för kungl. patent- och registreringsverket.

	Lön.	Tjänst- gö- rings- pen- ningar.	Orts- till- lägg.	Miss- rük- nings- pen- ningar.	Summa avlö- ning.	Ålderstillägg.
<i>A. Avlöningar.</i>						
1 generaldirektör	7,000	3,000	1,000	—	11,000	Efter 5 år kan lö- nen höjas med 600 kr.
1 byråchef	5,000	2,500	600	—	8,100	
5 byråchefer	25,000	12,500	3,000	—	40,500	
1 byrådirektör	4,200	2,000	600	—	6,800	Efter 5 år kan lö- nen höjas med 500 kr. och efter 10 år med ytterligare 500 kr.
16 byrådirektörer	67,200	32,000	9,600	—	108,800	
1 förste byråingenjör	3,600	1,800	400	—	5,800	
4 » byråingenjörer	14,400	7,200	1,600	—	23,200	
1 bibliotekarie	3,600	1,800	400	—	5,800	
1 sekreterare	3,600	1,800	400	—	5,800	

	Lön.	Tjänstgö- rings- pen- ningar.	Orts- till- lägg.	Miss- räk- nings- pen- ningar.	Summa avlö- ning.	Ålderstillägg.			
1 byråingenjör	2,200	1,500	300	—	4,000	Efter 5 år kan lö- nen höjas med 500 kr., efter 10 år med ytterligare 500 kr. och efter 15 år med än ytterligare 500 kr.			
4 byråingenjörer	8,800	6,000	1,200	—	16,000				
1 kassör och räkenskaps- förare	2,200	1,500	300	300	4,300				
1 registrator	2,200	1,500	300	—	4,000				
1 föreståndare för gransk- ning av varumärken	2,200	1,500	300	—	4,000				
1 notarie	2,200	1,500	300	—	4,000				
1 »	2,200	1,500	300	—	4,000				
1 kvinnligt biträde av högre avlöningsgrad	900	550	150	—	1,600		Efter 5 år kan lö- nen höjas med 200 kr. och efter 10 år med ytterligare 200 kr.		
4 kvinnliga biträden av högre avlöningsgrad	3,600	2,200	600	—	6,400				
1 kvinnligt biträde av lägre avlöningsgrad	700	350	150	—	1,200				
10 kvinnliga biträden av lägre avlöningsgrad	7,000	3,500	1,500	—	12,000				
1 förste vaktmästare	900	450	150	—	1,500	Efter 5 år kan lö- nen höjas med 100 kr.			
1 vaktmästare	700	350	150	—	1,200	Efter 5 år kan lö- nen höjas med 100 kr. och efter 10 år m. ytterligare 100 kr.			
3 »	2,100	1,050	450	—	3,600			283 600	
Anslag till ålderstillägg, förslagsvis							4.700	288,300	
B. Omkostnader.									
<i>Förslagsanslag.</i>									
Till adjungerande ledamöter, biträdande ingenjörer, amanuenser, särskilt till- kallade tekniska biträden, vikariatersättningar, extra biträden, extra vakt- mästare m. m.							64,760		
Till renskrivning och skrivmaterialier, postavgifter, hyror, bränsle, lyse, renhåll- ning och städning samt inventariers anskaffande och underhåll m. m.							55,000		
Till böcker och tidskrifter, tryckning och bindningskostnader, kungörelser och publikationer m. m. efter avdrag av influtna prenumerationsavgifter och dylikt							115,600		
Till återställda registreringsavgifter							15,000		
Till bidrag till patentunionens internationella byrå i Bern							1,600	251,360	
C. Pensioner åt avskedade tjänst innehavare.									
<i>Förslagsanslag</i>									940
Summa kronor								540,600	

Ang. pa-
tent o.
registre-
rings-
verket.
(Forts.)

Anm. Därest vaktmästare i sådan egenskap åtnjuter fri bostad samt bränsle, skall, så länge denna förmån kvarstår, ortstillägg ej utgå till honom ävensom å lönen avdragas 100 kronor årligen.

Ang. patent-
o. registre-
ringsverket.
(Forts.)

I sammanhang härmed hade av utskottet till behandling upptagits en inom första kammaren väckt motion, nr 25, däri herr *K. A. Nilson* hemställt

1:o) att Kungl. Maj:ts proposition under sjunde huvudtiteln, angående patent- och registreringsverkets omorganisation, ej måtte vinna riksdagens bifall;

2:o) att om likvisst propositionen i fråga i huvudsak skulle av riksdagen godkännas, i utgiftsstaten måtte följande förändringar vidtagas: att

posten 5 byråchefer med summa avlöning kronor 40,500 ändrades till 3 byråchefer med summa avlöning kronor 24,300;

posten 16 byrådirektörer med summa avlöning kronor 108,800 ändrades till 8 byrådirektörer med summa avlöning kronor 54,400;

posten 4 första byråingenjörer med summa avlöning kronor 23,200 ändrades till 8 första byråingenjörer med summa avlöning kronor 40,000;

posten 4 byråingenjörer med summa avlöning kronor 16,000 ändrades till 8 byråingenjörer med summa avlöning kronor 32,000, och att

utgiftsstatens slutsumma alltså ändrades till kronor 502,800; samt

3:o) att anställning i patentverket skulle medföra förpliktelse att icke deltaga i uppfinningars utarbetande eller exploatering.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och herr Nilssons nu ifrågavarande motion

a) godkänna det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till utgiftsstat

b) godkänna vissa närmare angivna villkor och bestämmelser för åtnjutande av de i avlöningsstaten upptagna avlöningsförmåner;

c) förklara

att envar, som med eller efter ingången av år 1915 tillträdde ordinarie befattning i patent- och registreringsverket, skulle vara pliktig att underkasta sig ovanberörda villkor och bestämmelser, och

att de förutvarande innehavare av ordinarie befattningar i patent- och registreringsverket, vilka icke före den 1 december 1914 anmälde, att de ville övergå till den nya avlöningsstaten samt underkasta sig de för avlöningens åtnjutande stadgade villkor och bestämmelser, och som icke lagligen kunde därtill förbindas, skulle varda bibehållna vid dem enligt dittills gällande ordinarie stat tillkommande avlöningsförmåner ävensom, i den mån ej annat förändrades av bestämmelserna i lagen angående civila tjänst innehavares rätt till pension, vid den rätt till pension, som dittills tillkommit dem, dock att i stället för sportler, som i sammanhang med löne-regleringen indroges, skulle utgå gottgörelse, beräknad efter medeltalet av den inkomst tjänst innehavare kunde hava åtnjutit av sålunda indragna sportler under den senast förflutna tid, såvitt möj-

ligt ej understigande fem år, därför denna inkomst kunde utrönas; samt

d) till upprätthållande av patent- och registreringsverkets verksamhet å ordinarie stat uppföra ett reservationsanslag av 540,600 kronor att utgå ej mindre av de till patent- och registreringsverket inflytande avgifter för patent, för registrering av varumärken samt av mönster och modeller, ävensom för registrering av aktiebolag, försäkringsbolag och solidariska bankbolag samt för andra uppgifter till de hos verket förda bolags- och försäkringsregistren, än även av nettoinkomsten av ämbetsverkets fastighet nr 6 i kvarteret Rännnilen och övriga till ämbetsverket inflytande inkomster, under förutsättning tillika att de å dessa inkomster uppkommande överskott fortfarande såsom hittills skulle efter vederbörligt tillstånd användas uteslutande för det med anslaget avsedda ändamål.

Vid punkten var emellertid fogad reservation av herrar *A. C. Lindblad, Eriksson* i Grängesberg, *Olofsson* i Digernäs, *Andersson* i Råstock och *Strid*, vilka biträtt utskottets hemställan med den ändring att i stället för de av Kungl. Maj:ts föreslagna byrådirektörerna i staten uppförts motsvarande antal befattningshavare, benämnda överingenjörer, med löneförmåner såsom tjänstemän i andra lönegraden eller sålunda en sammanlagd avlöning 5,800 kronor jämte 2 ålderstillägg, vardera å 500 kronor, samt att de i Kungl. Maj:ts statsförslag upptagna förste byråingenjörerna i staten uppförts såsom byråingenjörer med enahanda avlöning som de i Kungl. Maj:ts förslag uppförda byråingenjörarna.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman, mina herrar! Såsom herrarna finna, har jag och några andra av utskottets ledamöter reserverat oss på denna punkt angående omorganisation av patentverket, och vår reservation gäller vissa tjänstemäns löner. Själva omorganisationen, sådan den av Kungl. Maj:ts förslagits, ha vi intet att invända emot. För min del är jag fast övertygad att det är en lämplig väg man här slagit in på. Vår reservation skiljer sig således från Kungl. Maj:ts förslag och utskottets hemställan endast i fråga om lönesatserna för två av tjänstemannagraderna.

Kungl. Maj:ts har föreslagit, att det skall inrättas icke mindre än sjuutton byrådirektörstjänster. Jag antager, att kammarens ledamöter, åtminstone de, som voro med i fjol, ha satt sig in i huru arbetet skall bedrivas inom verket, men i alla fall kan jag icke uraktlåta att med ett par ord beröra, hur man tänkt sig saken ordnad. För närvarande är det så, att alla frågor avgöras av generaldirektören, men föredragande är en överingenjör. Den egentliga granskningen av ärendena verkställs av byråingenjörerna eller de extra tjänstemännen. Enligt förslaget är det meningen att dessa byrådirektörer skulle granska

Ang. patent-
o. registre-
ringsverket.
(Forts.)

patentansökningar och på eget ansvar verkställa en hel del förarbete, men avgörandet av frågorna skulle ske av byrådirektören tillsammans med byråchefen, när det gällde beviljandet av patent, medan däremot, när det gällde att avslå patentansökan, även generaldirektören skulle vara med om beslutet. Härmed har jag i få ord relaterat planen för själva arbetet.

Nu skulle dessa sjutton byrådirektörer verkställa förgranskningen, d. v. s. den verkliga undersökningen av ärendet, gå igenom patentskriften, se efter om uppfinningen är ny, eller om det kan vara någon invändning att göra, giva förelägganden för den sökande o. dyl., och härvidlag skulle de handla på eget ansvar.

Man har tänkt sig att dessa nyskapade byrådirektörer skulle uppflyttas i en lönegrad, som mig veterligt förut icke finnes mer än på ett enda ställe inom statsförvaltningen, nämligen för kammarrättens revisionskommisariater. Det finnes, såsom herrarna veta, tre normala lönegrader, och man har nu tänkt sig att denna lönegrad skulle stickas in mellan andra och tredje graden, i det att dessa byrådirektörer skulle få en begynnelse-lön av 6,800 kronor och sedan efter fem år ett ålderstillägg av 600 kronor så att de skulle komma upp till en slutavlönning av 7,400 kronor.

Nu kan jag först och främst icke vara med om att kalla dessa tjänstemän för byrådirektörer. Det kan tyckas vara en underordnad sak, vad en tjänsteman heter, men det är likväl icke så. Titelsjukan i vårt land grasserar så våldsamt, så jag tror det kan vara skäl att bromsa litet grand. Om nu dessa tjänstemän kallas överingenjörer, så bör det räcka till. Ty blir byrådirektörstiteln fastställd, så komma löneanspråken att höjas i framtiden mer än Kungl. Maj:t tänkt sig.

Om man nu, vad de föreslagna löneförmånerna beträffar, jämfäller de tjänstebefattningar, som det här är fråga om, med andra motsvarande statstjänster, så kan jag för min del ej finna annat, än att lönen här blivit för högt tilltagen. Huru ha nämligen andra tjänstemän av ungefär samma kvalifikation det ställt inom andra verk? Jo, om vi ta överingenjörerna i kontrollstyrelsen, så finna vi, att de äro i andra lönegraden med en begynnelse-lön av 5,800 kronor och en slutlön av 6,800 kronor. Gå vi till överingenjören i tullverket, så gäller detsamma, begynnelse-lön 5,800 och slutlön 6,800 kronor, och jämföra vi med en överingenjör i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, blir resultatet likaledes enahanda — i andra lönegraden är benämningen där överingenjör. Gå vi till järnvägsstyrelsen, så blir förhållandet precis detsamma. Inom järnvägsstyrelsen förekommer icke benämningen överingenjör utan förste ingenjör, och enligt staten för järnvägsstyrelsen, har denne befattningshavare, om man medräknar ersättning för dyrort och naturaförmåner, 5,700 i begynnelse-lön och 6,600 i slutlön, således i slutlön 200 kro-

nor under normallönegraden. Nu kan jag för min del icke förstå annat, än att det vore riktigt att ställa här ifrågavarande tjänstemän i samma lönegrad som deras vederlikar i andra verk, d. v. s. i andra lönegraden med 5,800 kronor i begynnelselön och 6,800 i slutlön.

Den föreslagna högre lönegraden för ifrågavarande tjänstemän har man nu velat motivera med två olika skäl. Det ena är, att dessa ingenjörer äro i viss mån i en annan ställning än de, som jag nu pekat på, därför att de deltaga i besluten, vilket vanliga överingenjörer icke egentligen kunna sägas göra. Nu vill jag ej teoretiskt gå närmare in på denna skillnad; jag vill emellertid framhålla, att det praktiskt sett ej torde förefinnas någon så stor skillnad i berörda avseende. Om en förste ingenjör i järnvägsstyrelsen, som verkställer konstruktioner, utför ritningar och uppgör arbetsprogram av olika slag, torde det väl kunna sägas — åtminstone förefaller det mig så — att han i lika hög grad deltagar i beslut som dessa tjänstemän skulle göra. Ifråga om väg- och vattenbyggnadsstyrelsen finnes detta konkret utfört på papperet: där är en andra gradens tjänsteman byrådirektör och ledamot. Han är tjänsteman av precis denna typ, ty han skall vara med och fatta beslut och är således icke bara en rådgivande tjänsteman.

Detta var ett motiv. Men det finns också ett annat motiv, och det är det att man är skyldig att betala här ifrågavarande tjänstemän bättre, för att man skall få fullt kvalificerat folk i patentverket. Nu kan det aldrig falla mig in, att staten på detta område eller på något annat område skulle giva en sådan betalning, att man erhöle underkvalificerat folk. Jag tycker emellertid, att det innebär ett slag mot övriga liknande tjänstemän, att man här skall lämna större betalning, och därmed liksom framhålla att dessa tjänstemän äro förmer än andra. Jag tycker, att detta ej är alldeles riktigt, och jag tror icke, att det i praktiken skulle ha den åsyftade påföljden. Det förefaller mig nämligen vara svårare att få folk i motsvarande befattningar inom övriga verk än här, ty om de förra gäller det ju i alldeles särskilt hög grad, att privata industrier och privata järnvägar erbjuda en vida kraftigare konkurrens om arbetskraften, än vad här kan bli fallet.

När jag vänt mig mot de löner, som föreslagits av Kungl. Maj:t och tillstyrkts av utskottet, så har det icke varit därför, att jag velat vara njuigg mot dessa tjänstemän, utan därför att jag icke kan se, att rättfärdighetskänslan tillfredsställes, om lönerna sättas högre här än i fråga om de tjänster, som jag pekat på. Skulle riksdagen i år bifalla framställningen från Kungl. Maj:t att skapa en ny lönegrad, så komma vi med all säkerhet att nästa år finna, att framställningar från andra verk inkomma med liknande innebörd under motivering, att ingenjörerna i patentverket icke ha någon annan och större merit än andra motsvarande tjänstemän och icke äro högre kvalificerade än dessa,

Ang. patent-
o. registreringsverket.
(Forts.)

varför sålunda ingen anledning borde förefinnas att giva ingenjörer i andra verk lägre löner. Precis den motivering kommer att från olika håll anföras. Det är ju möjligt, att det kan bli skäl att i framtiden betala de högre lönerna. För närvarande förefaller det mig emellertid vara lämpligt att sörja för likformighet i detta avseende. Därför synes det mig icke vara skäl att nu skapa denna lönegrad.

Jag vill ej ytterligare uppehålla kammarens tid. Med vad jag sagt, har jag velat motivera, varför jag och mina medreservanter icke kunnat biträda Kungl. Maj:ts förslag i denna punkt, då vi icke funnit det lämpligt att införa denna nya mellangrad, utan vi ha velat, att dessa ingenjörer skola vara i paritet med de ingenjörer, med vilka jag jämfört dem, och sålunda hava samma lön som dessa. Skälen till vårt förslag att för dem fastställa benämningen överingenjörer och ej byrådirektörer har jag likaså angivit.

Även i en annan punkt äro vi av en skiljaktig mening, och det är ifråga om de första fem byråingenjörernas placering i andra lönegraden, såsom av Kungl. Maj:t blivit föreslaget. Vi ha ansett lämpligt att föreslå, att de måtte nedsättas till första graden, då det enligt vår mening ej finnes skäl att bibehålla dem i den andra graden.

Med denna korta motivering ber jag, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till vår reservation.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Det är tredje gången som detta löneregleringsförslag nu blivit framlagt för riksdagen med oförändrat innehåll. Det har förut blivit avslaget — åtminstone var det fallet i fjol, ty i vintras hann ärendet ej behandlas. Under tiden har man blivit ense om, åtminstone inom utskottet, att en lönereglering här är av behovet påkallad, och den reservation, som avgivits, går ej ut på annat än bifall till själva regleringen, men vill hava några jämkningar i avseende å löneförhållandena och benämningen på åtskilliga tjänstemän. Jag får för min del säga, att det gläder mig, att frågan kommit så långt, att vi äro eniga om, att en lönereglering här bör komma till stånd ifråga om detta verk, som arbetar med 89 tjänstemän, av vilka icke mer än 21 äro ordinarie, under det de övriga utgöras av så att säga extra ordinarie tjänstemän. Vi leva ju i en sådan tid, att man kan säga, att riksdagen åtminstone icke visat sig vilja vara med om en sådan proportion mellan ordinarie och extra tjänstemän i ett verk. När man således nu är ense om att tjänstemännen även här böra uppflyttas på ordinarie stat och erhålla en bättre ställning än förut, så gäller det endast att taga ställning till det spörsmålet, huruvida man här bör bifalla de av Kungl. Maj:t alla tre gångerna föreslagna benämningarna och lönesatserna, eller om man bör följa reservanterna. Jag har tillhört utskottets majoritet och således ställt mig

på Kungl. Maj:ts förslag, och jag skall be att med några få ord få angiva skälen därtill, d. v. s. de särskilda skäl, som för mig varit bestämmande fränsett de skäl, som stå anförda i utskottets betänkande.

Ang. patent-
o. registre-
ringsverket.
(Forts.)

Här har framhållits såsom ett av huvudskälen — om jag nu håller mig till de här ifrågavarande byrådirektörerna — att dessa skulle komma att befinna sig i en mellangrad, som det gällde att vara försiktig med och att icke tillskapa vid en lönereglering. För min del är jag också av den uppfattningen, att en dylik mellangrad icke är så behaglig, när det gäller en lönereglering. Såsom herrarna torde erinra sig, innehöll löneregleringskommitténs första principbetänkande de grunder, efter vilka lönereglering borde ske för alla centrala ämbetsverk. Det upptog tre normala lönegrader, bortsett från cheferna för de olika verken. Detta förslag inkom till riksdagen först 1907, då det gällde statskontorets reglering, och dessa tre normalgrader blevo då fastställda. Men det dröjde ej länge, förrän förslag om ny lönereglering även för kammarrätten inkom på kammarens bord. och löneregleringskommittén följde härvid samma princip, som godkänts för statskontorstypen. Men vad hände? Jo, där bröts principen, och det inträdades en mellangrad mellan första och andra och mellan andra och tredje normalgraden, och det var riksdagen själv, som godkände dessa mellangrader. Således får man åberopa detta såsom skäl, att riksdagen själv skapat dessa mellangrader, då det gäller att taga ställning till den föreliggande frågan. Man bör således icke så ofantligt klandra detta beslut, då riksdagen levde i den uppfattningen, att det var en rättvis mellangrad, som föreslogs och som sedermera blev fastställd. Jag tror därför, att när man skall pröva, om man i fortsättningen skall gilla riksdagens uppfattning om mellangrader — jag syftar nu på de föreslagna byrådirektörerna i patentverket — så framställer sig den frågan: är denna mellangrad för dessa byrådirektörer jämförlig med den mellangrad, som tillkom i kammarrätten för revisionskommisarierna. Jag får då för min del säga — jag var också med om att förbereda denna fråga i kommittén — att skall man göra en jämförelse mellan ifrågavarande mellangrad i kammarrätten och den mellangrad, som Kungl. Maj:t här föreslagit efter kommitténs förslag, att jämförelsen utfaller så, att de nu föreslagna byrådirektörernas tjänst och deras arbete måste anses vida övergå betydelsen av den tjänst och det arbete, som det åligger revisionskommisarierna att utföra; det är min fulla övertygelse; jag har gjort mig särskilt förvissad om riktigheten av min uppfattning härvidlag genom personligt besök på båda platserna och genom att iakttaga det arbete, som åligger de olika befattningshavarna.

Det finns således två vägar att gå för att undvika mellangraden. Den ena är den, som reservanterna föreslå, nämligen att gå nedåt, och den andra den väg, som den stora kommittén gick, nämligen uppåt. Åtskilliga inom kommittén sökte övertyga dem, som höllo på detta förslag, att gå uppåt, att hålla sig till det exempel, som man hade i kammarrätten, för att därigenom om möjligt få den lön för dessa, varav de voro förtjänta. Så förhåller det sig med denna sak.

Andra kammarens protokoll vid senare riksdagen 1911. Nr 28. 4

Ang. patent-
o. registreringsverket.
(Forts.)

Och jag vill ytterligare åberopa, vad förre finansministern i detta avseende yttrat — det har icke tillkommit några nya skäl under denna riksdag, utan skälen har man att hämta från januaririksdagen och från den utredning, som är anförd i den då avlämnade statsverkspropositionen.

Beträffande dessa skäl säger finansministern: »Med hänsyn till de krävande uppgifter, dessa måtte nu vara av teknisk eller juridisk art, vilka, såsom förut visats, skulle komma att påvåla dessa befattningshavare, syntes det mig vara en bjudande nödvändighet att ordna så, att man för ifrågavarande befattningar kunde påräkna verkligt dugande personer. Vid sådant förhållande ansåge jag den av kommittén föreslagna avlöningen för ifrågavarande befattningshavare ingalunda vara för hög.» Således se vi, att finansministern haft den uppfattningen, att denna mellangrad icke var för högt tilltagen, utan snarare tvärtom. »Med en lägre avlöning», fortsätter finansministern, »skulle otvivelaktigt en tillfredsställande rekrytering av innehavarna till dessa befattningar äventyras.» Vidare ordar han mycket om arten och betydelsen av deras arbete och yttrar därefter: »Det är ett stort ansvar, som påvilar ledamöterna i patent- och registreringsverket, och illa skulle man för visso — jag upprepar det — tillgodose industriens och uppfinnarnes intressen, om man genom lönebeloppens nedbringande sänkte fordringarna på tjänstemännens duglighet. Den besparing, som därigenom vunnes, bleve med all säkerhet icke ekonomisk.»

Så resonerar han, och efter min uppfattning har han rätt i detta sitt resonemang till försvar för det förslag, som lades fram i januari och nu ligger framme i oförändrat skick.

Nu skulle detta också vara en mellangrad, som endast hade sin motsvarighet i kammarrätten. Men om vi se efter, skola vi finna, att man har dylika mellangrader även i andra verk. I hovrätterna slutar sekreterarens avlöning med samma belopp, som här är föreslaget, och om man hade tillfälle att forska vidare, skulle man icke ens behöva stanna vid dessa två ämbetsverk. Alltnog, beträffande byrådirektörerna anser jag, att de med hänsyn till de insikter, som krävas av dem, och det arbete, som de ha att utföra, verkligen icke bli för högt betalade i denna mellangrad, som är föreslagen av Kungl. Maj:t att gälla för dem.

Det säges, att ett bifall till det föreliggande förslaget kunde ha till följd, att man från järnvägsstyrelsen samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen finge framställningar om motsvarande förmåner för dessa ämbetsverks tjänstemän. Ja, det lär icke vara utan, att man redan har fått framställningar om omorganisation av järnvägsstyrelsen, och jag har icke hört, att det råder någon belåtenhet med den nuvarande löneregleringen. På samma sätt är det med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. De tjänstemän, för vilka det nu kräves förbättring i lönevillkoren, ha, det vågar jag påstå, starkt fog för sitt missnöje med den lönereglering, som för närvarande gäller inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Långe torde därför icke riksdagen behöva vänta på framställningar om förändring av lönestaten.

Jag tror sålunda icke, att det är lönt att bygga på de argument, som i detta avseende blivit framförda.

Övergår jag så till första byråingenjörstjänsterna, så är det reservanternas mening att flytta ned dem från andra graden och bringa dem till likhet med de fem byråingenjörstjänsterna i första lönegraden. Om man vill åberopa väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för den första frågan, som blivit vidrörd, synes det mig, att man borde åberopa samma styrelse såsom skäl i även denna fråga. De två argumenten taga då ut varandra, ty i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen finnas bägge dessa slags befattningar, och för dem utgå alldeles samma belopp, som Kungl. Maj:t föreslagit åt förste byråingenjörer, respektive byråingenjörer. En del av ifrågavarande befattningshavare tillhöra första lönegraden och en del andra lönegraden. De fordringar, som man ställer på byråingenjörerna, stiga undan för undan. Det är därför berättigat att flytta dessa tjänstemän från första till andra lönegraden, i mån som platser bli lediga och de dokumenterat sig så, att de kunna ha anspråk på befordran. Man får tänka på, när man reglerar ett ämbetsverk, att det bör finnas befodringsmöjligheter. Det ställes numera så stora krav på kunskaper och akademiska examina, så att man måste tänka på, att det icke går an att tjänstemännen hållas i första graden under största delen av sin tjänstemannatid. Inom huvudstaden och även andra städer lär lönen i första graden för en person, som helt ägnar sig åt sin tjänst, icke kunna anses tillfyllest. Jag tror därför, att den uppdelning i förste byråingenjörer och byråingenjörer, lika väl som hela detta förslag, vilket blivit av utskottet tillstyrkt, har starka skäl för sig och borde vinna kammarens bifall.

Reservanterna söka göra gällande, att man skulle ernå stora besparingar, nämligen på icke mindre än 26,000 kronor, genom att taga deras förslag. Men om herrarna vilja se efter, hur det förhåller sig med dessa besparingar, så befinnes det, att det icke blir 26,000 kronor, ty i reservanternas förslag har nedflyttningen i första graden till följd, att det blir tre ålderstillägg, under det de fem första byråingenjörerna i andra graden endast ha två ålderstillägg. Dessa ålderstillägg äro icke medräknade i slutsummorna. Byrådirektörerna ha i utskottets förslag endast ett ålderstillägg på 600 kronor, under det att de enligt reservanternas förslag skulle få två ålderstillägg om sammanlagt 1,000 kronor. På det sättet reduceras utgiftssumman för verket, så att besparingarna icke bli så stora, som summorna här synas angiva, därför att ålderstilläggen icke tagas med i den ordinarie staten.

Jag kan därför icke annat än hemställa om bifall till utskottets förslag beträffande denna stat.

Vidare skall jag be, herr talman, att få framställa ett yrkande beträffande villkoren för ålderstilläggs beviljande. De återfinnas på sid. 26. Ett tillägg har redan blivit beslutat av första kammaren, och jag finner ej någon anledning, varför det icke skall tagas med här. Det heter i utskottets hemställan: »— dock att härvid icke må föras honom till last den tid han åtnjutit semes-

Ang. patent-
o. registre-
ringsverket.
(Forts.)

ter». Härefter skulle inskjutas följande ord: »eller ledighet för fullgörande av värnplikt». Dessa ord ha inflikats i den av riksdagen redan antagna lönestaten för läroverksöverstyrelsen och folkskoleöverstyrelsen, och de finnas i Kungl. Maj:ts förslag angående pensionsstyrelsen liksom i det kungl. förslaget angående medicinalstyrelsen, men de ha tappats bort här. Jag anser emellertid, att likhet bör förefinnas beträffande ifrågavarande villkor och yrkar därför, att efter »semester» må införas: »eller ledighet för fullgörande av värnplikt».

Med denna ändring yrkar jag alltså bifall till utskottets förslag i dess helhet.

Herr Olofsson i Digernäs: Herr talman! Om man ser efter huru många befattningar, som nu skulle sättas på ordinarie stat i jämförelse med dem, som förut upptagits, så finner man vid genomgående av listan, att det skulle vara 1 chef, 6 byråchefer, 17 ledamöter, 16 tjänstemän på patentavdelningen, 7 tjänstemän i andra graden, 10 tjänstemän, i första lönegraden etc. eller tillsammans 57 tjänster, då den förra staten endast upptog 17 ordinarie befattningar. Man ställer sålunda till med en rad nya ordinarie befattningar, och hela organisationen, som vi reserveranter godkänna för övrigt, är så ordnad, att arbetet bör kunna utföras skyndsammare och bättre än förut. Vi äro fullt ense med utskottet angående organisationen i övrigt, men vi tycka, att det är överflödigt att ge 17 stycken tjänstemän titel och värdighet av byrådirektörer och ge dem en så hög lön, som här föreslagits. Vi vilja pruta ned lönen, det är allt, och jag tycker, att när dessa överingenjörer, som vi vilja kalla dem, få en slutlön av 6,800 kronor, bör det vara en lön, som i alla fall icke är för knäppt tillmätt. Men det är så vanligt här, att när man haft en fråga ute i en kommitté, och när denna avgivit sitt betänkande och vederbörande myndigheter yttrat sig och man kommer till målet och skall bevilja löner, så är det alla möjliga skäl, som tala mot att sänka de föreslagna lönebeloppen. Men vi ha fortgått i så raskt tempo och skapat så många nya tjänster och höjt lönerna, så att nog kan andra kammaren stanna vid reservanternas förslag detta fall. Det är som sagt endast i fråga om lönebeloppen, som vi anse, att man bör hejda sig något och icke gå så fortsom utskottet här velat göra. I allt övrigt äro vi fullt eniga med utskottet, och jag tror därför för min del, att andra kammaren med gott jänmmod kan taga reservanternas förslag.

Herr Ekman: Då från reservanternas sida här framhållits dels de konsekvenser, som ett bifall till utskottets förslag skulle medföra, och dels att man skulle kunna säga, att den av dem ifrågasatta lönen skulle för de tjänster, som man här avser, vara fullt tillräcklig, och då jag icke kunnat finna, att dessa två uttalanden blivit bemötta, skall jag be att få upptaga dem till bemötande.

Beträffande vad den första ärade talaren under debatten framhöll, nämligen att, som han uttryckte sig, en del ingenjörer inom andra verk skulle kunna finna det som ett slag emot sig, om man här uttalade, att man för att vinna tillräcklig kapacitet för det synnerligen grannliga och viktiga uppdrag, som åligger dessa tjänstemän, nödgades betala något högre lön, så ber jag få säga, att jag tror, att det nog är ett genomgående drag i statsförvaltningen liksom inom de privata förvaltningarna, att man nödgas för de mest krävande posterna betala högre löner än för de mindre krävande. Det återstår då att se, om de befattningar, som det här gäller, kunna betecknas såsom mera krävande än de befattningar, som den förste ärade talaren åberopade såsom med dem jämförbara, och jag tror, att man nödgas erkänna, att så är fallet. Under nuvarande förhållanden sker den förberedande granskningen av alla patentärenden av mera underordnade tjänstemän, som icke ha något som helst avgörande beträffande dessa ärenden. De ha endast som sagt att verkställa den förberedande granskningen, och det slutliga avgörandet sker alltid av generaldirektören. Det är också påtagligt, att med ett sådant arbetssätt högste chefen inom ett verk som detta blir synnerligen bunden även vid ärenden av mindre vikt, som han icke borde behöva taga så stor hänsyn till, och det är likaledes påtagligt, att ärendenas behandling blir fördröjd av att alla ärenden skola slutligt avgöras av chefen.

Avsikten med den ändring, som här beträffande de tjänstemän, om vilka debatten rör sig, föreslagits, är, att man vill, att dessa byrådirektörer skulle få sådan ställning, att de i dessa mål skulle kunna vara en dömande myndighet, att icke alla dessa mål skulle behöva gå längre än till dem, och att de skule ha avgörandet om hand. Dessa teknici skulle sålunda erhålla det synnerligen grannliga uppdraget att avgöra, hur från andra teknici gjorda framställningar skola behandlas. Det är påtagligt, att man härför måste kräva teknici med alldeles särskilt god omdömesförmåga och särskilt framstående tekniska kunskaper. Jag instämmer till fullo med herr Carl Persson, när han nyss framhöll såsom de lämpligaste tjänstemännen att jämföra med de nu ifrågavarande de inom kammarrätten tjänstgörande revisionskommisarierna, ty de ha liksom nu avsikten är med dessa tjänstemän i fråga om en del mål också en självständigt avgörande ställning. De äro liksom det är ifrågasatt, att dessa nu omhandlade tjänstemän skulle bli, fasta ledamöter. Några andra med dessa jämförliga tjänstemän, som äro fasta ledamöter, och som ha en sådan slutligt avgörande myndighet, tror jag icke, att man kan påvisa inom statsförvaltningen, och under sådana förhållanden tror jag icke, att man behöver vara rädd för konsekvenserna ur denna synpunkt.

Jag tillät mig nyss säga, att det är ett mycket grannliga uppdrag, de skulle erhålla, men det är även ett synnerligen

Ang. patent-
o. registre-
ringsverket.
(Forts.)

viktigt uppdrag, kanske icke i så stor utsträckning för storindustrien, ehuru även för den av stor vikt, som för den smärre industrien och hantverket, där smärre uppfinningar göras, och där uppfinnaren icke själv äger den kapacitet, att han kan avgöra, om en uppfinning över huvud taget utgör ett intrång i någon annans patenträtt eller icke, om den är patentbar eller icke. För alla dessa smärre industriidkare spelar det en mycket stor roll att här kan åstadkommas en snabb och grundlig undersökning. Betydelsen av att på dessa poster få personer med verkligt framstående kapacitet är mycket stor för vår industri och vårt affärliv, och jag tror, att man ur denna synpunkt icke bör här söka att genom en nedprutning av lönerna åstadkomma det nödvändigt därmed följande att också göra en nedprutning ifråga om kapaciteten.

Må det slutligen tillåtas mig att säga, att de löner, som här ifrågasätts, i konkurrensen med den enskilda verksamheten och i jämförelse med vad man där ofta nödgas betala ingenjörer med den kapacitet, som här kräves, ingalunda kunna anses för högt tilltagna.

Slutligen endast den lilla erinran, att de ingenjörer inom andra verk, som den första ärade talaren omnämnde, äro mer eller mindre specialister, såväl inom järnvägsstyrelsen i deras fack som de inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i deras fack. Men här måste krävas större och allsidigare utbildning.

Herr talman! Jag tillåter mig yrka bifall till statsutskottets hemställan med det av herr Carl Persson ifrågasatta tillägg beträffande villkoren.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Jag begärde ordet närmast för att framställa ett ändringsyrkande, nämligen så, att i vår reservation inflikas den ändring, som herr Carl Persson föreslagit.

Men, medan jag har ordet, skall jag be att få säga några ord för att bemöta den siste ärade talaren. Jag är i likhet med herr Ekman på det klara med, att det är ett synnerligen viktigt uppdrag, som här är ifråga, men det är icke endast dessa uppdrag, som äro viktiga, utan våra statstjänster i allmänhet äro av viktig karaktär. Jag kan icke tänka mig annat, än att ur industriens och näringarnas synpunkt förste byråingenjörstjänsterna i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen äro av synnerligen viktig karaktär, då det där gäller att genomgå, granska och pröva stora avdiktningföretag, järnvägsbyggnadsföretag, vattenkraftsbyggnader m. m., där det kanske gäller icke endast tiotusentals utan hundratusentals kronor för industrien. Nog förefaller mig dessa uppgifter vara synnerligen krävande och viktiga, och herr Ekman har icke heller påstått motsatsen, men jag vill påpeka, att man icke får överdriva betydelsen av det ena och säga, att detta är mera viktigt än det andra.

Så har här sagts, att dessa tjänstemän skulle vara specialister. Ja, det var sant, när man började med patentverket, då en ingenjör skulle med sin kunskap omfatta hela arbetsmaterialet, från och med gruvskötsel till byggnadsarbeten, elektriska maskiner, telefonapparater och de finaste kirurgiska instrument. Han skulle kunna famna hela upptäckarverksamheten och hela vårt industriella liv. Men så är det icke nu. Genom den stora ökningen av arbetet har det blivit många flera ingenjörer och en klassificering av arbetet. Och nu delar man upp arbetet i grupper, så att, om en rationell arbetsfördelning finnes — och man får väl antaga, att så är förhållandet — så har varje ingenjör sitt särskilda område. Så t. ex. sysslar en ingenjör med den tekniska industrien, en annan med den elektriska industrien, en tredje med gruvindustrien o. s. v., så att en ingenjör numera icke behöver famna hela vår teknik.

Ang. patent-
o. registre-
ringsverket.
(Forts.)

Nu har här i den kungl. propositionen talats så mycket om, att det är så viktigt, att dessa tjänstemän få högre löner, därför att de skola besluta på eget ansvar. Ja, det är formellt riktigt, men jag tror icke, att det reellt taget ändrar mycket av nuvarande förhållanden. Enligt den ordning, som nu tillämpas, skola alla beslut fattas av generaldirektören, men vi få komma ihåg, att icke heller han är mer än en människa. Han må vara hur skicklig och duktig som helst, så är det dock klart, att icke en person kan sätta sig in i en 7—8,000 ärenden per år. Det är omöjligt för någon människa att göra det. Om det förekommer omkring 2,000 patentansökningar om året och de skola behandlas en två, tre å fyra gånger, så är det omöjligt för en person att sätta sig in i dem, och det blir på den föredragande och hans föredragning, som beslutet kommer att bero. Och därför gläder det mig, att den föredragande skall få vara med och stå för beslutet. Nu måste generaldirektören fatta beslut utan att kunna ha tid och kraft att sätta sig in i de olika ärendena. Det är en formell och måhända i någon mån en reell skillnad, men det blir till fördel för verket och tjänstemännen.

Så är det frågan om konkurrensen med den enskilda industrien. Ja, den konkurrensen finnes, men tro herrarne, att den privata industrien icke betalar mera, om det gäller en utomordentlig kraft, än 6 till 8,000 kronor? Jag tror icke, att ingenjörer i regel ha högre lön än 5 å 6,000 kronor, men en prima kraft får 15—20,000 kronor. Men hur många sådana platser finnas inom den privata industrien? Kanske en överingenjörsbefattning vid vart och ett av de stora verken, eljest få ingenjörer med god begåvning den vanliga lönen av 5—6,000 kronor.

Till sist endast ett par ord om väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Herr Carl Persson förebrädde oss att vi icke vore konsekventa när vi tagit bort mellangraden för ingenjörerna. Jo vi ha varit konsekventa. Vi ha jämnställt dessa byrådirektörer med överingenjörerna i fråga om avlöning. givit dem en

Ang. patent-
o. registre-
ringsverket.
(Forts.)

sådan lön, och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen känner icke mer än en lönegrad över den första lönegraden.

Herr Olofsson i Digernäs: Här har redan sagts det huvudsakliga av vad jag ville säga gent emot vice ordföranden i statsutskottet, jag skall därför nu endast be att få läsa upp några rader från patentlagstiftningskommitténs betänkande, som fullständigt belysa, hur det är meningen att organisera arbetet inom detta verk. Det står här:

»Ledamöterna för patentärendenas behandling torde böra grupperas å avdelningar, var och en med sin chef; och då, enligt vad förut anförts, två instanser borde anordnas inom ämbetsverket, innebär alltså kommitténs förslag till organisation av patent- och registreringsverket, vad nu närmast patentärendena angår, att inom verket inrättas dels särskilda anmälningsavdelningar, vilka det tillkommer att handlägga inkomna patentansökningar, dels ock en besvärsavdelning, som har att upptaga besvär över anmälningsavdelningarnas beslut och i regel avgiva yttranden, som av domstolar begäras i där anhängiga mål rörande patent.»

Allt arbete delas således upp på avdelningar, och jag tror därför, i olikhet med statsutskottets vice ordförande, icke, att det skall fordras så särskilt kvalificerade personer. Just därför att arbetet delas upp så, att de icke behöva vara specialister på alla områden tror jag, att man gött kan likställa dessa ingenjörer med ingenjörerna i andra verk. De få sina speciella ärenden att handlägga, en har byggnadsmateriel, en annan har maskiner, o. s. v. och då behöver han väl blott känna till den del av arbetet, som han skall handlägga. På det sättet tror jag icke, att man behöver fordra så ofantligt stora kvalifikationer.

Jag skall be att få instämma i det yrkande, som herr Bernhard Eriksson nyss gjorde.

Chefen för kungl. finansdepartementet herr statsrådet Vennersten: Herr talman, mina herrar! Här har redan under diskussionens gång framförts i huvudsak, vad som kan i detta ämne sägas, utöver det, som anförts i den kungl. propositionen och utskottets betänkande, och jag kan därför inskränka mig till några allmänna anmärkningar.

Då det blev bekant, att utskottet enhälligt tillstyrkt det föreliggande omorganisationsförslaget, så väckte detta förhållande, därom är jag alldeles viss, inom mycket vida kretsar av vårt land stor tillfredsställelse. Under många år hade man väntat på en genomgripande reform av patentväsendet, och hur betydelsefullt detta senare är, förstår man därav, att en framstående kännare och skriftställare på området har betecknat patentväsendet såsom en av de väsentligaste faktorerna i folkhushållningen. Det är också så, att staten genom denna gren av sin verksamhet ingriper på områden, där förhållandena för en vanlig iaktta-

gare icke alltid äro lätta att bedöma. Man har att göra med intressen, som icke kunna så lätt värderas och mätas, som det vanligen eljest är fallet med ekonomiska och andra likartade intressen. Men därför är det också en känsla av osäkerhet man erfar, då man hör, att den organisation, som nu efter grundliga förarbeten framlagts till riksdagens prövning, skulle kunna bli i ett väsentligt stycke beskuren. Jag tillåter mig kalla det så, trots allt vad min ärade vän herr Bernhard Eriksson nyss anfört rörande möjligheten att nedsätta lönerna utan att detta skulle medföra någon nedsättning av effektiviteten, ty jag har en alldeles motsatt åsikt i det fallet. Jag tror, att på grund av de stora krav på snabbhet och säkerhet, som man måste ställa på detta verk, vida mer än på något annat likartat verk — det finnes för övrigt knappast något verk, som man kan kalla likartat med detta — det väl betalar sig att bereda den undantagsställning åt byrådirektörerna, som här är ifrågasatt.

Snabbhet, säger jag. Ja, först och främst måste arbetet gå mycket fortare än förut. Vi veta alla, hur oändligt fort tekniken nu går framåt, och kan man icke hastigt tillgodogöra sig ett gott uppslag, så kommer kanhända någon annan i vägen, och detta uppslag kan bliva berövat det land, där det kommit fram. Det är också av utomordentlig vikt för uppfinnaren själv, att hans uppslag blir snabbt prövat och, om patentvärdigt, patenterat. Därför äro också de här berörda intressenterna hågade att för sin del vara med om att fortfarande betala de avgifter, som krävas för att man må kunna åt dessa viktiga tjänstemän giva den lön, som är ifrågasatt. Gjorda uttalanden vittna därom. Jag tillåter mig för övrigt och i förbigående påpeka det kända förhållandet, att detta verk i det avseendet intar en särskild ställning, i det att det icke är av direkta statsmedel som lönerna till verkets tjänstemän utgå, utan av avgifterna för patenten, vilka avgifter således skola bära verkets egna kostnader. Dessutom är det så att riksdagen själv beslutat, att överskott, som uppstå inom detta verk, icke få användas till andra ändamål. Göra vi alltså här en besparing, så kommer denna icke statsverket till godo på annat sätt än att den ökar de fondmedel, som kunna finnas inom patentverket, där de skola tjäna detta verks egna ändamål. Följden av att gå den väg reservanternas förordade kunde kanske bliva den, att man fordrade lägre avgifter för det antagligen mindre kvalificerade arbetet, men jag undrar, om detta skulle vara till fördel för det allmänna. Min tro är, att det är väl använda pengar, om man för de ifrågavarande tjänstemännen bereder den mellangradsställning, som här är ifrågasatt. Jag skall be att med några ord få återkomma till detta sedan.

Det är sålunda icke någon besparing staten gör med det av reservanternas förordade tillvägagångssättet och jag undrar, om icke den ärade huvudreservanten skulle vilja ge mig rätt däri, att, då de här ifrågavarande intressenterna, uppfinnarna, som

Ang. patent-
o. registre-
ringsverket.
(Forts.)

många gånger äro i små ekonomiska förhållanden, icke själva — för så vitt man får tro vad de säga, som hava att tala för dem — tyckas kräva någon nedsättning i avgifterna, utan tvärtom synas gärna gå med på att betala de avgifter, som nu utgå — jag går så långt, att jag förutsätter, att de voro villiga att betala mera, hellre än att se effektiviteten minskad — så kan man icke förtänka dem, att de däremot kräva den högsta kvalifikation, som rimligen står att få, hos dem, som skola döma i behandlingen av deras uppfinningar.

Jag kommer nu till denna fråga. Här har sagts av herr Bernhard Eriksson m. fl., att man kan få lämpligt folk till andra nog så viktiga befattningar utan att betala så höga löner. Ja, det är sant, men enligt mitt förmenande fordras det vid de befattningar, som det här är fråga om, en ovanligt smidigt intelligens och en vittomfattande kunskap, som skola sätta sin man i stånd att döma mellan både för den enskilde och allmänheten så viktiga intressen. Jag vill icke påstå, att jag tror, att man med ens skulle få ett idealtillstånd, så att det icke funnes något att anmärka, men jag tror, att man genom den rekrytering, som uppkomme, därest utskottets förslag godkändes, skulle vinna trygghet för att få de bästa möjliga krafter. Ty även om en del av de yppersta krafterna dragas till den privata industrien, så är jag dock viss om, att många med hänsyn till den trygga ställningen i statens tjänst skulle gå dit, om än avlöningen måste bliva mindre än i den enskilda industriens tjänst.

Jag har nyss talat om snabbheten vid patentärendenas avgörande.

Säkerheten i avgörandet vid dessa ärendes behandling är den andra viktiga faktorn, och den kräver ännu större kvalifikation. För att kunna på samma gång snabbt och säkert handlägga dessa mål fordras en mycket hög grad av kunnighet och duglighet. Det hjälper icke: vill man att reformen skall bli effektiv, så måste man ordna så, att både snabbhet och säkerhet bli tillgodosedda, och då måste man hava personer, som kunna handla snabbt och säkert, vida mer än vad som behöves på andra ingenjörplatser. Dessa ingenjörer skola ju döma över sina likars bästa arbete, och jag undrar, huru vi skulle känna oss, om vi efter många och långa år kommit till ett resultat, som vi tro innebära en betydande uppfinning, och visste att över oss och vårt verk skulle döma personer utan den höga kvalifikation, som vi rimligtvis skulle kunna fordra. För mig är detta av avgörande vikt. Och ur lönetekniskt synpunkt kan man icke göra någon vägande invändning mot det föreliggande förslaget. Jag tror, att herrarna sett, att herr Carl Persson förut, då det gällde ett annat verk, motsatte sig inrättandet av den nu ifrågavarande mellangraden — varför han så gjorde är i handlingarna motiverat — och jag vill påpeka, att just han, som känner dessa förhållanden synnerligen väl, nu har sagt, att här föreligger ett alldeles särskilt fall, då man kan och bör till-

gripa en lönegrad mellan den andra och tredje. Jag är övertygad om, att detta icke behöver ha några konsekvenser, utan att vi kunna taga detta fall fristående för sig och låta dem, som här äro hjälpsökande, de som skola ha gott av verkets tjänster, få behålla den förvissningen, att riksdagen gjort allt vad på den kan ankomma för att bereda dem den bästa möjliga hjälp, som överhuvud taget står att få.

På grund av vad jag nu anfört vågar jag vördsamt uttrycka den förhoppningen, att kammaren skall finna, att det stora verk, som nu är så nära sin fullbordan, icke blir helt och fullt tillgodosett utan att vi i detta nu omstridda stycke bifalla utskottets förslag.

Det är åt denna förhoppning jag ger uttryck, då jag nu, herr talman, anhåller att få sluta mig till dem, som yrkat bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner först på bifall till det yrkande, som under överläggningen framstälts av herr Persson i Stallerhult, samt vidare på bifall till det av herr Eriksson i Grängesberg gjorda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller det yrkande, som under överläggningen om punkten 9:o) i statsutskottets förevarande utlåtande nr 7 framstälts av herr Persson i Stallerhult, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej. har kammaren bifallit det av herr Eriksson i Grängesberg under överläggningen framställda yrkandet.

Omröstningen utföll med 88 ja mot 67 nej, vadan kammaren bifallit det av herr Persson i Stallerhult under överläggningen framställda yrkandet.

Punkterna 10 och 11.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 12—15.

Lades till handlingarna.

Punkterna 16 och 17.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

§ 16.

Vidare föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 4, i anledning av väckt motion om upphävande av tullen å kalciumnitrat (norgesalpeter); och blev utskottets hemställan därvid av kammaren bifallen.

§ 17.

På hemställan av herr talmannen, som förmälde sig hava om tiden för valen samrått med första kammarens talman, beslöt kammaren att fredagen den 26 innevarande juni anställa val av tjugufyra valmän för utseende av riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare ävensom sex suppleanter för dessa valmän.

§ 18.

Justerades protokollsutdrag.

§ 19.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 49 § i lagen om val till riksdagen;

statsutskottets utlåtande, nr 6, angående regleringen av utgifterna under riksstatsens sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till civildepartementet;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 6, i anledning av väckt motion om om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om utveckling av landets handelspolitik i riktning mot frihandel m. m.; och

nr 7, i anledning av väckt motion om ändring i gällande tullsatser å råg m. m.;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 4, angående bestämmelser rörande utdelning m. m. av uppriättat register till riksdagens protokoll med bihang för åren 1900—1910; och

nr 5, i anledning av väckt motion om anslag till utgivande av en uppslagsbok över 1914 års lagtima riksdagars verksamhet; samt

lagutskottets utlåtande, nr 6, i anledning av väckta motioner angående visst tillägg till lagen om reglering av prästerskapets avlöning.

§ 20.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	vice talmannen <i>D. Persson</i>	under 6 dagar fr. o. m. den 20 juni,
»	<i>Hedlund</i>	» 5 » » » 24 »
»	<i>Olsson</i> i Tyllered	» 10 » » » 26 »
»	<i>Olsson</i> i Broberg	» 5 » » » 26 »
»	<i>Persson</i> i Stallerhult	» 3 » » » 23 »
»	<i>Bengtsson</i> i Kullen	» 5 » » » 25 »
»	<i>Mossberg</i>	» 5 » » » 26 »
»	<i>Carlson</i> i Herrljunga	» 5 » » » 26 »
»	<i>Jansson</i> i Djursåtra	» 4 » » » 22 »
»	<i>Rehn</i>	» 2 » » » 25 »
»	<i>Sjögren</i>	» 5 » » » 25 »
»	<i>Lindvall</i>	» 2 » » » 26 »
»	<i>Holmström</i>	» 2 » » » 26 »
»	<i>Pettersson</i> i Bjälbo	» 4 » » » 26 »
»	<i>Svensson</i> i Betingetorp	» 2 » » » 26 »
»	<i>Olsson</i> i Blådinge	» 2 » » » 26 »
»	<i>Johansson</i> i Västenhaga	» 2 » » » 26 »
»	<i>Magnusson</i> i Kalmar	» 2 » » » 26 »
»	<i>Andersson</i> i Härreklättan	» 4 » » » 26 »
»	<i>Uddenberg</i>	» 2 » » » 26 »
»	<i>Lindqvist</i> i Kosta	» 3 » » » 26 »
»	<i>Magnusson</i> i Tumhult	» 3 » » » 26 »
»	<i>Borg</i>	» 2 » » » 26 »
»	<i>Andersson</i> i Skrädene	» 7 » » » 26 »
»	<i>Isaksson</i>	» 8 » » » 26 »
»	<i>Wikström</i>	» 5 » » » 26 »
»	<i>Lindmark</i>	» 5 » » » 26 »
»	<i>Jonsson</i> i Hå	» 6 » » » 20 »
»	<i>Skarcen</i>	» 8 » » » 20 »
»	<i>Lingström</i>	» 2 » » » 26 »
»	<i>Wedin</i>	» 4 » » » 26 »
»	<i>Ericson</i> i Funäsdalen	» 6 » » » 26 »
»	<i>Edén</i>	» 6 » » » 20 »
»	<i>Ericsson</i> i Vallsta	» 6 » » » 20 »
»	<i>Lyberg</i>	» 2 » » » 26 »
»	<i>Lindley</i>	» 6 » » » 20 »
»	<i>Månsson</i>	» 6 » » » 25 »
»	<i>Kristensson</i>	» 5 » » » 25 »
»	<i>Hansson</i>	» 6 » » » 20 »
»	<i>Lundgren</i>	» 11 » » » 20 »
»	<i>Berg</i> i Staby	» 6 » » » 20 »
»	<i>Andersson</i> i Milsmaden	» 5 » » » 26 »
»	<i>Norin</i>	» 2 » » » 26 »
»	<i>Berg</i> i Munkfors	» 2 » » » 26 »
»	<i>Hayman</i>	» 6 » » » 20 »

herr <i>Janson</i> i Bråten	under 2 dagar fr. o. m. den 26 juni,	
» <i>Eriksson</i> i Grängesberg	» 6 » » » 20 »	
» <i>Larsson</i> i Västerås	» 6 » » » 20 »	
» <i>Andersson</i> i Högelåkra	» 2 » » » 26 »	
» <i>Kropp</i>	» 2 » » » 26 »	
» <i>Jansson</i> i Falun	» 6 » » » 20 »	
» <i>Lorentzon</i>	» 5 » » » 25 »	
» <i>Karlsson</i> i Fjäl	» 2 » » » 26 »	
» <i>Andersson</i> i Raklösen	» 2 » » » 26 »	och
» <i>E. A. Nilson</i> i Örebro	» 5 » » » 20 »	

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,42 e. m.

In fidem
Per Cronvall.